

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 29th October 2024

The Assembly met at 09 am

National Anthem

Moment of Reflection

*Mr Deputy Speaker in the
Chair*

MR DEPUTY SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab, tou travayer Sekretarya, piblik an zeneral ki pe swiv travay Lasanble Nasyonal pou sa Mardi le 29 Oktob. Mon ava dir zot en gran bonzour e byenveni a lekout.

E ozordi nou travay pou prensipalman dominan par kestryon i annan *PNQ* e i osi annan *Questions for Oral Answer* e apre midi nou pou annan en Mosyon.

Mon ava osi swet labyenveni bann etidyan ki dan galeri, mon konpran ki zot sorti kot lekol *Independence School*. *So welcome* mon swete ki zot kapab apresye travay ki nou pe fer ozordi bomaten e sertennman dab *break* bann Manm ava ganny sans annan en pti enteraksyon avek zot.

Avan ki nou pas lo prezantasyon papye, Speaker in zis demann mon pou dir en pti mo lo *Mo Ibrahim Index*. E

zisteman mon ti ava kontan dir de mo lo apropo piblikasyon sa lendeks ki Lotorite pli o konman en rapor lo guvernans lo Kontinan Afriken. Sa rapor in sorti semenn pase e Sesel i klase dan premye pozisyon lo la. Sertennman nou tou isi anndan e piblik ki pe ekout nou in bezwen antann sa nouvel e konman bann Lezislater e Manm dezyenm brans guvernans dan pei, nou oblize santi nou fyer. Akoz san dout Lasanble Nasyonal in annan en rol e i kontinyen annan en rol pou zwe pou promouvwar guvernans dan nou pei e asire ki nou pei i zwenn bann standar ki Kominote Enternasyonal i espekte en nasyon ki pe ganny byen gouvernen i met an aplikasyon.

E nou dwatet fyer akoz dan lespas 1 an nou'n reisi sorti dezyenm plas lo sa lendeks pou ariv lo premye pozisyon e nou score in ogmante par 1.9 pwen.

Nou ava dakor ki Lasanble Nasyonal i annan non selman en rol kle pou zwe dan guvernans, me osi senbol bann valer parey laliberte lekspresyon, drwa lasosyasyon, sirveyans lo bann Lenstitisyon Leta balans pouvwar, akse avek dokiman piblik e i protez ouswa sirvey persepsyon piblik lo size rann

kont par egzanp. I osi annan en rol pou zwe dan lalit kont koripsyon. I osi ankouraz piralizm bann parti - diferan parti ki konteste Eleksyon

Donk, malgre tou sa bann byen fer nou touzour aksepte ki i annan lespas pou amelyorasyon konman en pei. Donk, nou, nou bezwen pran nou rol *oversight* serye rol reprezantasyon pou asire ki nou kontinyen fer byen, sirtou mentenir nou premye pozisyon. E nou osi note ki sa rapor i dir ki son bann data ki'n kolekte i pour sa dernyen 10 an. Setadir depi 2014 ziska 2024, donk tou bann dimoun ki'n partisip dan senkyenm, sizyenm e setyenm Lasanble e osi wityenm - non wityenm i pou apartir lannen prosen, donk nou'n zwe en rol.

Alor nou merit ankouraz nou lekor pou fer ankor pli byen e sirtou osi ankouraz bann *partenaire* ki nou travay avek, pou kontinyen fer byen pou mentenir sa standar ki Sesel in *achieve*. Mersi pou zot latansyon pou sa.

Donk, aprezan ki nou pou fer se ki mon ti ava petet envit le de *leaders* lo sak *Caucus* pou azout en pti mo si zot ti ava kontan. Mon ava donn laparol *Leader* Lopozisyon lo sa size.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi bokou. Bonzour tou bann dimoun ki pe swiv

Lasanble Nasyonal, bonzour tou koleg Onorab e bonzour bann etidyan ki dan Galeri, byenveni dan Lasanble Nasyonal avek zot ansenyan.

Mwan mon ti ava kontan dir sa bann mo swivan an relasyon avek sa size lendeks.

Ou konnen mon ti dan sizyenm Lasanble ler Sesel ti fer ankor parey. Annefe nou pa'n zanmen ariv lo sa nivo 2019 ki nou ti annan an relasyon avek tou bann lendeks.

E ozordi i annan lendeks ki nou'n regresi, i annan lendeks ki nou'n monte. E mon ava swete ki, ki medya ler parey pou pas sa ki ou'n dir pou osi pas sa ki mwan mon annan pou dir la. Mon anvi en pe drol ki ozordi parti ki dan Gouvernman pe fer promosyon pozisyon ki nou'n arive lo lendeks, kan oparavan zot ti dir nou e ki mon site e sa atraver Onorab Waven William "ki lendeks nou pa met dan kastrol pou kwi."

So sorti premye lo en lendeks pa vedir ki vedir ki dimoun pou annan manze pou zot manze, pou annan larzan pou zot pey zot konmisyen, pey zot bil elektrik ki'n monte. En lendeks ki'n ogmante pa vedir ki bann biznesmenn pou annan larzan *tax* e ki *SRC* pa pou al dan zot kont pou tir zot larzan ki swa dan zot kont biznes ouswa dan zot kont personnel.

Tousala i an relasyon avek lendeks ki nou pe koz lo la.

E la mon retourn lo parol Prezidan Larepiblik li menm ki i ti koz lo la dan son deba Prezidansyel. E mon ti ava annan en mesaz pou Prezidan. Aret koz nou lo lendeks e fer ou louvraz konman Prezidan sa pei pou fer lavi sa pep vin pli meyer.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E si ou pa kapab fer li mon ti ava swete ki ou pran legzanp parey ou'n dir pran legzanp lo sa bann zenn, sed laplas aköz i paret mwan si nou kontinyen avek ou nou pei pou kontinyen regrese.

E mon oule met lo rikord e fer kler ki lendeks osi i pa vedir ki parey nou'n fer kot de dimoun de Avoka ;- enn *Leader* Zafer Gouvernman lot en Minis i al Cascade fer en *meeting* ek dimoun Cascade e dir zot pe reprezant zot lekor konman Avoka dan plas reprezant sa bann dimoun Cascade e se vyol konfyans sa bann dimoun Cascade. Se sa ki nou vwar pe arive Mr Speaker.

So ler nou pe koz Lendeks Devlopman Mr Speaker annou koz larealite ki nou pei ladan kot i annan en

mank respe e en fo kalite gouvernans ki pe pran plas dan nou pei! Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mon ava envit *Leader* Gouvernman *Zafer* Gouvernman pou fer son remark silvouple. Mersi.

HON BERNARD GEORGES

Bonzour, bonzour Mr Speaker, bonzour tou bann Manm Onorab dan Lasanble, nou bann viziter ki dan galeri e tou dimoun ki pe swiv nou dan lakour.

Mr Speaker dan en semenn pep Ameriken pou al vote. E zot annan devan zot de parti, enn ki pe senm negativite ek lafreyer e lot ki pe sey senm pozitivite pou *L'Amerique* pou sa 4 an ki pe vini.

I regretab ki isi Sesel nou'n tonm egzaktman menm pyez avek en Lopoziyon ki kapab koz zis sa ki negativ e sa ki fer Sesel desann. Zot pou fer sa Mr Speaker pou ankor zis mwens ki 1 an aköz apre sa zot pa pou annan laparol ankor isi dan Lasanble aköz Lepep Seselwa pou met zot dan bin listwar!

Lo lot kote nou annan nou parti. Sa parti ki mwan mon *lead* dan Lasanble Linyon Demokratik Seselwa *LDS* ki pe

anmenn zis pozitivite dan nou pei e ki pe ganny zour apre zour plis siport avek dimoun ki'n fatige avek negativite Lopozisyon, *SPPF*, *United Seychelles*.

Mr Speaker, i donn mwan gran plezir e i fer mon en gran loner pou mwan ozordi pran laparol e dir ki mannyer nou fyer konman en parti, konman en Gouvernman e konman en pei Sesel ki nou'n ariv No.1 lo Lendeks Bonn Gouvernans Mo *Ibrahim Index* dan Lafrik

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Sa sete en pozisyon Mr Speaker ki nou'n zanmen nou'n arive e sete anba nou Gouvernman ki nou'n kapab arive fer sa e nou kontan. E nou bezwen remersye sa Gouvernman e remersye tou bann travayer dan Gouvernman dan tou le trwa brans *including* sa ki pou nou isi Lasanble, e tou Lepep Seselwa pou sa pozisyon kot nou'n arive.

Alor Mr Speaker avek sa detrwa mo permet mon atraver ou e atraver ou biro e ou lofis, pou anvoy en mesaz remersiman, en mesaz lafyerte e en mesaz loner pou nou pep Sesel. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *LGB* e alor mon remersye le de Dirizan lo zot parol bomaten.

Nou pou kontinyen avek nou bann *items* e mon ava demann Madanm Clerk pas lo prezantasyon papye silvouple.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker, bonzour Mr Speaker, bonzour tou bann Manm, tou bann *staff* Lasanble, bann dimoun ki a lekout e osi nou bann envite ki dan galeri;

Bann papye ki pe ganny reprezante bomaten i, *S.I 82 of 2024, 3.50 % 3 year Treasury Bonder Order 2024.*

S.I 83 of 2024 4.70% 5 year Treasury Bonder Order 2024.

S.I 84 of 2024 Electricity Distributed Generation System Regulation 2024.

S.I 85 of 2024 Electricity Consumer Service Regulation 2024.

S.I 85 of 2024 Electricity Licensing Regulations 2024.

S.I 87 of 2024 Electricity Independent Power Producer Regulations 2024. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Madanm Clerk pou prezantasyon bann papye pou

ozordi bomaten. Nou prosen *item* i *Private Notice Question*. Donk, mon ti ava demann *Hansard reporter* pou apel *panel* ki pe reponn kestyon ozordi bomaten. Mersi.

Mon ti ava kontan *welcome panel* ki fek zwenn nou pou reponn *PNQ* ozordi bomaten. Delegasyon i dirize par Minis pour Lenvestisman Lantreprenarya e Lendistri Mrs Devika Vidot, i akonpanyen par Mrs Anne Rosette ki Sef Egzekitiv *Seychelles Investment Bureau* avek Ms Astride Tamatave ki Sekreter Prensipal pour Finans, *welcome* e mon ti ava avan nou al lo *PNQ* donk zot konnen poudir *PNQ* normalman nou anmennen ziska 10 er i ava depan lo lakantite kestyon lentere bann Manm lo sa size. Me solman nou reste *within the scope of the original question*.

Donk mon ti ava envit *Leader* Lopozisyon pou prezant son kestyon silvouple. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour *panel*. Monn fini dir bonzour tou bann lezot dimoun. Kestyon *Private Notice Question* i lir koumsa ozordi bomaten;

Eski peyman *lease* pou *L'île Longue* in fini ganny fer e:-

(i) dan ki kont in ganny peye?

(ii) lekel ki'n ganny sa *lease*?
Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Mon ava envit Minis pou larepons.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker bonzour tou bann Manm Onorab. Bonzour tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, vi ki sa kestyon i an relasyon avek en sityasyon ki'n prolouze pou bokou lannen permet mon pou konmanse par donn en pe leksplikasyon lo tranzaksyon bay Ile Long.

Premye bay *Ile Longue* ti ganny donner an 2005 malgre i ti ganny anrezistre an 2008. Sa ti ant Gouvernman Sesel e en lakonpanyen apele *Polus Investment Seychelles Limited*.

Lentansyon sete pou fer en devlopman lotel lo sa zil dapre rikord *Polus* ti ganny serten retar avek devlopman a sa letan e la avek Lagreman Gouvernman en nouvo bay ti ganny sinyen an 2013.

Proze ti ganny laprouvasyon *Planning* menm lannen pou en lotel pa plis ki 160 lasanm, en fasilite desalinasyon e osi en fasilite bril salte lo zil.

Pou plizyer rezon enkli finansman, *Polus* pa'n zanmen reisi konplet sa devlopman. E

fer deza pros 20 an depi ki premye Lagreman ti ganny sinyen, me proze pa'n zanmen konplete. Pandan sa letan *Polus* in aparaman anmenn devan bann lezot *partenaire* pour ed li kontiny devlopman. Ankor enn fwa malerezman napa ni enn ki'n marse.

Letan Ladministrasyon *LDS* ti antre dan lofis Ile Longue ti ankor dan en leta sagrinan. Bann batiman ki ti'n ganny konstri ti'n degrade e ti vin e ti annan en sikatris lo sa zil parey zot kapab vwar li ozordi.

Antretan dapre rikord *Polus* ti'n pran en *loan* 46. 4 milyon Ero e later Ile Longue ti'n ganny angaze avek labank pour sa devlopman.

An vi bann langazman lo sa *lease*, Gouvernman ti o konmansman e sey diriz bann investiser ki ti enterese dan Ile Longue pou al anver antre dan en laranzman direktman avek *Polus*

Aprè de lese, nou ti vwar ki sa bann laranzman pa pe marse. E se la kot Gouvernman ti pran en desizyon pou met presyon e sey termin relasyon avek *Polus* pou sey reganny zil. Nou lentansyon sete pou retir sa zil dan labandon kot i ti ete.

Konplikasyon ti vin avek lefe ki *Polus* ti annan det e later ti angaz. An plis ki sa, pandan tou sa lannen aksyon nesese pa'n zanmen ganny

pran avek lakonpanyen malgre ti annan provizyon dan Lagreman.

Baze lo lefe ki ti'n mank bann aksyon serye ki ti'n merit ganny pran avek *Polus* pandan sa 15 an, nou Konsey Lefay e sa ti prensipalman *Attorney Zeneral* ti averti nou ki nou ti dan en pozisyon difisil. Konsey ti predir en sityasyon kot nou ti pou bezwen al dan arbitrasyon ki ti dire pou bokou lannen.

E ane *Polus* ti'n fini deza donn nou serten *warning* ki zot pa ti pou larg sa *lease* fasilman. Antretan, serten lezot investiser ki ti enterese avek Ile Longue ti kontinyen apros Gouvernman, me nou ti eksplik zot pou annan en pe pasyans aköz nou ti ankor pe sey revwar nou pozisyon avek *Polus*.

Aprè bokou mwan Analiz Entern, Konsey Legal e negosyasyon *Polus* ti tonm dakor avek Gouvernman lo en sonm 12 milyon Dolar pou zot kapab re-pey zot det e remet sa *lease* dan lanmen Gouvernman.

E se la kot Gouvernman ti finalman kapab lans lapel avek bann investiser ki ti'n montre lentere e demann zot pou propoz en lof pou Ile Longue par lao en pri rezerv 20 milyon Dolar.

E sa ti pou konpri en *down payment* 12 milyon Dolar ki ti nesese pou

Gouvernman finaliz negosyasyon avek *Polus*.

Lof ti ganny sirkile avek 9 diferan investiser ki ti'n re konfirm lentere dan Ile Longue. 4 lakonpanyen ti partisipe e parmi sa 4, 2 ti satisfè kondisyon *bid*. Nou ti resevwar en lof 23 milyon Dolar e en lot pou 18 milyon Dolar e tou le de sa lakonpanyen zot baze *UAE*.

Sa de lezot lakonpanyen ki konpri enn avek *partenaire* Seselwa etranze e lot avek bann *partenaire* Morisyen, malgre ki zot ti eksprim zot lentere zot pa ti soumet en lof konplet.

Evalyasyon bann lof ti ganny fer atraver en Komite Evalyasyon e finalman rezilta ti swazir sa lakonpanyen ki apel *Al Sharqia* ki li i ti donn en lof pli o a en valer 23 milyon Dolar.

Larzan *down payment* 12 milyon ti ganny peye dan kont Gouvernman e avek sa larzan nou'n kapab an retour pey *Polus* ki li a son tour in retir later angaz e remet *lease* dan lanmen Gouvernman.

Swivan lagreman lo *lease* ki'n fek ganny sinyen *Al Sharqia* in pey sa balans 11 milyon Dolar ki'n rantre direk dan kont Gouvernman Vandredi pase.

Ansanm avek *stamp duty* e *function fee*, Gouvernman in benefisyè en total anviron 12 pwen 5 milyon Dolar. E lo sa

tranzaksyon ki ekivalan a peye 175 milyon Roupie e ki pa' pas atraver person e ankor enn fwa ki'n al direk dan kont Gouvernman. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Donk, apre nou pou pran bann keston e plizyè Manm in lev lanmen letan keston ti pe reponn. Premye lanmen mon ti remarke se Onorab Michel Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Bonzour Mr Speaker. Bonzour Manm koleg Onorab. Bonzour tou zabitan ki pe ekout nou.

Mr Speaker, anefè an vi ki Ile Longue i tonm dan distrik Mont Fleuri, mon ti anvi demann ek Minis eski Minis i kapab enform Lasanble lekel bann sinyatir ki lo sa bann Kontra depi lo konmansman? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, ou annan en larepons?

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Speaker. Mr Speaker, bann Lagreman ki nou'n vwar lo rikord anefè ti annan de Lagreman parey monn fer resorti o konmansman. Lagreman ki ti ganny anrezistre an 2008 me selman ki pran lefe depi 2005, ti ganny

sinyen par Mrs Veronic Herminie.

Dezyenm Lagreman ki li i ti ganny sinyen an 2013 pran lefe an 2013 ti ganny fer par Mr Yves Choppy.

E la pou sa enn Lagreman ki sa nouvo lenvestiser in sinyen in ganny fer par Mr Barbe - PS Barbe.

MR DEPUTY SPEAKER

Mon pa'n konpran mwan osi. Msye lekel Minis?

MINISTER DEVIKA VIDOT

PS Barbe. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Wi i senpleman dir dousman mwan mon pa'n tande. Mersi. Lot enterven an ki lo lalis Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek tou bann dimoun ki la.

Minis mwan mon ti ava anvii konnen an vi ki la zot in tir en nouvo Lagreman avek en lot lakonpanyen, eski dan sa Lagreman ki zot in sinyen i annan tou prekasyon neser pou anpese ki menm sityasyon kot nou'n vwar ki sa zil in reste dan labandon, pa'n ganny devlope dan letan ki sa Lagreman premye Lagreman anba sistenm SPPF ti'n ganny fer, eski i annan tou prekasyon pou anpes menm keksoz arive? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister.*

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Onorab zisteman sa Lagreman sa nouvo Lagreman ou pou vwar ki bokou pli konpreansiv. Savedir bokou latansyon in al dan fer pou drafte sa Lagreman. O konmansman dan Lagreman inisyal avek *Polus*, ti annan en dele letan ki ti'n ganny donnen pou sa lakonpanyen devlop zil, e sa ti anviron 24 mwan.

Dan Lagreman *cette foi si* i annan bann *timeframe* ki'n ganny met ater pou fer sir ki i annan *timeframe* an relasyon avek soumisyon plan. I annan *timeframe* an relasyon avek bann tou bann lezot letap ki devlopman pou pas atraver. E an vi ki sa voyaz sa lenvestiser i pou bezwen al fer fas avek striktir ki deza lo Ile Longue parey ou, ou okouran, so i pou bezwen annan demolisyon eksetera.

So i annan en dele letan en pe pli long ki'n ganny akorde avek sa lenvestiser e la tou le de Gouvernman e lenvestiser zot in tonm dakor ki sa *timeline* i enn ki zot kapab travay avek, kot nou pa pe espekte ki sa lakonpanyen i pou ganny sa bann kalite retar ankor. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann zelev *Independence School*. Bonzour Minis e tou dimoun ki pe ekout nou.

Mr Speaker, mon annan de kestyon bomaten. Eski Minis i kapab dir nou akoz dan son lentervansyon in dir nou ki poudir *Polus* ti'n *more less* kas *breach of the condition of sa lease*.

So si *Polus* in *breach* kondisyon sa *lease*, akoz ki zot pa'n kapab pran sa *lease* avek *Polus* e dan plas ki zot in bezwen al pey *Polus*, negosye apre nou vwar sa ki'n arive ozordi Mr Speaker. Sa i mon premye kestyon.

Mon dezyenm kestyon, eski i korek Mr Speaker si Minis i kapab dir nou, eski i korek ki i ti annan en investiser ki ti'n dakor promet e dakor pou pey sa *lease upfront*, me selman ti'n fini dakor e en lot Lagreman in ganny fer avek en lot investiser e ki prezan nou vwar i annan en *case* Ankour *L'Amerique* lo size sa Lagreman ki ti ganny fer premye investiser?

So si Minis i kapab zis konfirm avek nou si i korek i annan en *case* Ankour e si i korek ki ti annan en Lagreman ki ti ganny fer avek premye lenvestiser ki'n rezilta en *case*

Lakour *L'Amerique* e Sesel? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Minis?

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Onorab, mersi pou ou kestyon. Annefe mon ti kapab petet demann ou menm sa kestyon an vi ki ou ti dan Gouvernman. Dan sa 15 an ki aksyon nesese ti kapab ganny pran pandan letan i ti kapab ganny pran zot pa'n fer li. *Ok* zot ki pa'n fer li. So sa i mon i baze lo mon premye larepons Mr Speaker.

E ozordi zour nou'n vwar nou dan en sityasyon kot parske presedans in ganny mete, aksyon nesese ki ti merit ganny pran pa'n ganny pran. Ozordi nou vwar nou dan en pozisyon difisil legalman. An vi an relasyon avek nou *standing* devan en Lakour.

E se sa ki *advise* Legal in donn nou. Konsey Legal sa ki'n fer resorti e se sa ki'n pous nou pou nou kapab rod en solisyon, ki pou kapab retir nou dan sa *mess* ki nou ti ete e rod en fason pli vit pou nou kapab kontiny devlopman lo Ile Longue ki zot pa'n reisi fer. *Ok* sa i larepons premye.

Dezyenm mon pa okouran si i annan en *case* Ankour *L'Amerique*. Me sa ki mon kapab konfirm avek ou. Wi ti annan bann moman

letan kot *Polus* ti pe sey anmenn devan bann investiser avek Gouvernman, me zot kondisyon sete ki Gouvernman pou ganny mwens larzan ki zot.

E la Gouvernman ti dir li non, ditou! Ou pa pou dir nou konbyen larzan ki nou, nou pou gannyen lo nou zil.

(APPLAUSE)

MINISTER DEVIKA VIDOT

E la nou ti met presyon nou ti dir nou pa pe kontinyen annou rod en fason pou nou kapab reganny posesyon e nou, nou ava swazir en mwayen ki transparan pou nou kapab ganny investiser ki nou, nou kapab kontiny nou relasyon avek e fer sa zil devlope o pli vit. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Onorab...

HON WALLACE COSGROW

(Off-Mic)

MR DEPUTY SPEAKER

Non ou'n demann – non, non-non. Ou'n demann Minis de kestyon lo akoz pa ti pran *lease*, akoz in bezwen peye, akoz in bezwen negosye, in dir ou Konsey Legal. Mon satisfè ek sa larepons.

E dezyenm, eski i annan en *case* Ankour *L'Amérique* in dir ou i pa okouran. *Unless* prezan ou parey *Order 36* i dir

ou bezwen *substantiate* anmenn sa *case number* pou nou ki *L'Amérique*. Otreman mon donn laparol Onorab Esparon. Mersi.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon.

Mr Speaker, eski Minis ou kapab konfirm ek Lasanble ki sa Kontra orizinal i en legzanp tipikman bann manboulouk *US* dan lepase, ki nou ladministrasyon i vin zwenn e ki aprezan ou biro pe perdi letan pou netwaye parey bann manboulouk dan Perseverance, manboulouk kot Ile Eve, manboulouk kot Ile Soleil, ki selman ladministrasyon in vini ki ou Minister in antre pou met en pe lord, ki prezan nou pe vwar en laklerte lo sa proze e Gouvernman in reganny kontrol lo Ile Longue. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, oule klarifye lo sirkonstans Kontra? Mersi.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Onorab, annefe definitivman sa i enn bann legzanp tipik kot letan nou nou'n pran ladministrasyon nou'n vwar bokou keksoz ki pa'n ganny fer, me ki ti sipoze ganny fer.

E onnetman mon pa konnen si sa i aköz rezon pares, pa oule pran responsabilite, ouswa petet ti annan serten faver ki ti'n ganny donnen oparavan ki zot pa kapab pran aksyon aprezan.

So sa i bann keksoz nou pe fer fas avek preski toulezour. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Mon ava donn laparol Onorab Samynadin?

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon e tou dimoun a lekout. Minis, si sa lakonpanyen *Polus* pa ti onor sa bann kondisyon, ki manner Gouvernman ti pou reganny sa zil?

An dot mo, eski ti annan okenn lartik dan Kontra pou fer li fasil pou Gouvernman kapab reganny nou zil? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister?*

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Onorab, dan lagreman avek *Polus* ti annan provizyon ki *lease* ti kapab ganny terminen.

Me ti annan serten kondisyon ki ti atas avek e alor notis nesaser ti'n merit ganny servi lo sa lakonpanyen. E sa bann keksoz pa'n ganny fer ; bann notis pa'n ganny fer.

E set ankor aköz mon pe repete ki pozisyon ki Gouvernman in ladan 15 an-18 an pli tar, i met nou dan en pozisyon difisil pou nou kapab *challenge* legalman e an plis avek konplikasyon det later angaz, tousala i pa'n fer li fasil pou nou. Me nou'n met presyon e nou'n e nou santi ki nou'n fer nou mye e nou'n kapab anmenn en solisyon ki pou anmenn benefis pou pei. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Mon ava donn laparol Onorab Spiro.

HON RACHEL SPIRO

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou *panel*. Bonzour tou dimoun ki a lekout. Bonzour bann etidyan osi ki dan galeri.

Minis lefe ki ou dir Gouvernman in re rann sa 12 milyon Dolar sa lakonpanyen orizinal. E la ou'n dir poudir en kantite sa bann keksoz in arive petet anba nou *watch*.

Eski sa bann dezennen osi ki Prezidan in fer avek sa bann dimoun, pa osi en rezilta sa sityasyon kot ozordi nou vwar ki Gouvernman in ganny met Ankour aköz sa sityasyon melimelo ki zot in al ladan? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi ou kestyon Onorab i pe *impute improper motive* vizavi

Prezidan. *Unless* ou dir nou ki zour, kote i ti ale. Ki zafer dinen?

Ok e in dir dan larepons ki napa okenn *case* Ankour i pa okouran, *unless* zot kote i anmennen.

Donk, mon ava donn laparol Onorab Bastienne. Mersi.

(Interruptions)

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab e bonzour tou nou bann etidyan ki dan galeri.

Minis, normalman okenn *lease* parey i donn en devloper en peryod letan spesifik pou konmans son devlopman.

Eski ou kapab dir avek nou Lasanble tou sa lannen ki Ile Longue in reste dan labandon, eski ti annan okenn konplikasyon osi avek *lease* ki'n anpes sa devlopman demare? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister?*

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Onorab, ti napa okenn konplikasyon avek *lease*. Parey mon'n fer resorti senpleman aksyon ki ti'n merit ganny pran pa'n ganny pran.

Se osi senplis sa e la nou, nou bezwen prezan rod fason

pou nou kapab *remedy* tousala. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Onorab Porice?

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, Minis ek ou delegasyon e tou mon bann koleg *MNAs* e bann etidyan dan galeri.

Minis dir nou sa lalis orizinal konbyen ti arive e dan ki kont ti ganny peye? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

I pe dir.

HON DOYACE PORICE

Sa lease, sa lease.

MR DEPUTY SPEAKER

...orizinal? Mersi Onorab. *Minister?*

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. *Lease* orizinal avek *Polus* parey monn fer resorti ti annan de.

Lo premye ti annan en *premium* 2 pwen 3 milyon Dolar ki ti'n mete e apre ti annan en 1 pwen 5 milyon ki sa investiser ti bezwen peye ki ti al *towards* re lokasyon prizon ti al anver re lokasyon prizon.

E ansuit an 2013 ti annan ankor 1.5, savedir an total *ok we have* en 3.8, *sorry* lo kote *premium*.

E lo kote *rent* ti napa okenn *rent* ki ti pou ganny kolekte apre *premium* ti'n ganny peye.

An relasyon avek nouvo *lease* ki noun rantre ladan avek sa nouvo investiser, *premium* ki'n ganny peye i 23 milyon Dolar e nou'n met en *rent* ki apre en dele 20an sa investiser pou bezwen konmans pey en *rent* 150 mil Dolar par an e si ou pe regarde si ou pou fer ou kalkilasyon e letan ou pou osi azout dizon nou *stamp duty* ki'n resevwar, ki *by the way* lo sa bann *lease* avan *stamp duty* ti pou nanryen, ti *free*.

I annan *stamp duty* ki'n ganny peye so tousala i azout environ ankor en 2 milyon Dolar ansanm avek son *sanction fee*.

E letan ou pou regard total valer *rent* ki Gouvernman pou anmase a lafen peryod lannen i pou ankor en adisyonnell 11 pwen 8 milyon Dolar ki pou reprezant ankor en environ 172 milyon Roupri. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon pou donn laparol Onorab Francois Adelaide.

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis delegasyon e tou Manm

Onorab enkli bann zanfan dan galeri.

Minis petet mon kestyon pou vin lo sa kote.

Eski i reste priyorite Gouvernman a son fer Gouvernman dan lemoman pou ki ler nou fer en biznessmenn. En biznessmenn i anvi vin *invest* Sesel, i devret annan son larzan me non pa met zil Sesel zil Seselwa angaz pou li kapab vin fer bizness Sesel.

Eski lo kote Gouvernman zot pe fer sir ki ler en bizness prive i vini i annan son larzan pou li kapab fer son bizness non pa nou vwar ki i pe met propriyete Sesel angaz ?

E petet mon dezyenn kestyon petet eski in annan en prozeksyon depi ler sa *lease* ti ganny fer e konplisyon sa lotel pou li konmans travay, konbyen larzan Sesel in perdi an zeneral? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister*?

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Onorab relasyon avek bann propriyete ki ganny met angaz, ordinerman i en pratik ki ase komen kot letan i annan en devlopman lo en morso later e sa dimoun i bezwen pran en *loan*. Par egzanp pou bann tel devlopman parey sa bann kou devlopman i ase o e alor zot bezwen rod finansman.

E bokou fwa sa bann labank zot pou osi anvi en lentere atase prezizeman avek sa *asset* ki pe ganny devlope.

So sa i en pti pe rezon par deryer i en pe difisil alor pou kapab dikte ki zot pa pou kapab met sa later angaz.

Me par kont avan ki okenn investiser i met *lease* angaz zot bezwen demann permisyon avek sa lot ki zot in avek e dan sa ka presi la avek Gouvernman Sesel. An relasyon avek perdi reveni, letan ou regarde pandan sa bann lannen nou pa'n zis perdi dizon reveni lo *tax* ki nou'n perdi, nou'n osi perdi posibilite lanplwa ki nou bann Seselwa ti kapab benefisye avek.

E parey zot konnen avek ki nenport devlopman, otour li osi i annan tou sa bann *spillover effect* kot i annan kreasyon bann lezot servis ki vin avek.

So i pa an relasyon zis avek en biznes prensipalman, me avek bokou lezot biznes ki ti kapab benefisye e osi endividi prive. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon ava donn laparol Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, swiv lo sa kestyon met later angaz dan en *interview* ki Vis-Prezidan

Ahmed Afif ti donnen an Zanvye 2024 i ti dir mon site "*Following latest talks with Polus, it was agree that it would hand the island back to the authorities on the conditions that the Government pays 12 million Dollars to recoup the construction and development it had implemented so far said Afif*".

Mr Speaker, ou kapab verifie sa dan en lartik ki ti aparet Zedi le 18 Zanvye 2024.

E la Minis li i pe dir nou sa 12 milyon i pa ti pou *recoup* konstriksyon me akoz ti annan *loan*, later ti angaz. So mon annan mwan de kestyon senp Mr Speaker ant Minis Devika Vidot avek Vis-Prezidan Ahmed Afif lekel ki pe koz laverite? Sa i mon premye kestyon. Akoz enn in dir pou *recoup cost*, lot in dir later ti'n met angaz.

Mon dezyenm kestyon Mr Speaker, si i annan *construction cost* pou *recoup* in annan lensidan ant *builder* ki ti *Island Construction* sa letan Mr Petrouse.

E sa ki nou nou'n vwar *subsequently to that* se ki Mr Petrouse menm si i ti annan en *warrant* ki ti'n ganny tire lo son non pou rezon *tax* in antre dan pei in al dezennen avek Prezidan, in tir portre avek Prezidan. Alors mon pe rode si sa bann bout koumsa la i annan keksoz pou fer ek sa

bann *deals* ki zot, zot pe fer.
Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon krwar Minis i ava klarifye premye kestyon.

Ou dezyenm kestyon *completely out of order*, zis parey mon ti'n dir avek Onorab Spiro. Parski *what you are doing is imputing improper motive* vizavi Prezidan si zot oule fer sa zot kapab anmenn en Mosyon pou met sa bann size devan Lasanble Nasyonal.

Donk Minis ou koz lo pou klarifye deklarasyon Vis-Prezidan avek sa ki ou'n dir vizavi *cost* avek langazman langaz later angaz. Mersi.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Ok pou klarifye e Onorab in site ki *VP Afif* ti fer referans avek *recoup construction and development cost*. E mwan mon'n fer referans avek *loan*.

Prensipalman letan en lakonpanyen pe devlope i bezwen pran en *loan* pou li e sa *loan* i pran pou li fer son konstriksyon e devlopman.

E se pou sa rezon ki mwan monn fer referans avek *loan*, me i pa vedir ki sa *loan* pa ti pe al pou konstriksyon e devlopman sa zil..

Annefe par lefe ki sa *loan* in ganny permisyon pou ganny met angaz kot par en labank in

ganny anrezistre kot Rezistrar Zeneral i vedir ki ti annan konfor ki sa *loan* ki pe ganny pran i an relasyon avek devlopman lo zil. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Mon - Onorab mon tann ou pe kriy pou klarifikasyon, me mon satisfis ki Minis in kapab eksplike konteks ki in fer son deklarasyon.

Mon ava donn laparol Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou lekip. Bonzour bann zanfand galeri, tou dimoun ki a lekout Manm Lasanble Nasyonal.

Mr Speaker mon ti annan de pti kestyon mon ti ava kontan demann Minis. Premyerman mon kontan letan monn tann Minis in dir lekel non ki'n aparet lo Kontra, ou'n mansyonnen en Veronique Herminie an relasyon avek sa. Me selman sa ki enportan pou nou konnen, letan bann lezot Manm in mansyonnen, Gouvernman US zot annan en repitasyon dan manboulouk e sa ki la i en lot manboulouk ki nou'n aprann ankor par Gouvernman US e sinyen par Veronique Herminie.

(Interruptions)

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker, Minis ki'n donn nou non Veronique Herminie ki lo Kontra. Mon pe servi sa ki'n ganny dir Lasanble Nasyonal. Prezan zot kapab anmenn mon dan Lakour *L'Amerique*.

Mr Speaker, mon ti ava kontan demann Minis de kestyon.

Mon premye kestyon ki mon ti ava kontan demann Minis, letan nou annan bann dimoun ki'n siny Kontra, par egzanp Veronique Herminie ki son non i lo Kontra e nou zil i reste dan labandon, reste sal napa konstriksyon. (Les zot ronfle ou !)

Eski Minis i kapab dir ek nou, letan bann dimoun in siny Kontra parey Veronique Herminie, eski zot, zot ganny en keksoz letan zot in siny Kontra letan nou zil i reste an labandon?

Dezyenm kestyon mon ti ava kontan demande, anba nouvo ladministrasyon, eski Minis ou kapab dir ek nou konbyen larzan ki nou'n kapab rekipere, ranmase, *restore* pou met dan kof Lepep Seselwa, pou ki nou kapab reservi sa larzan konpare avek vye ladministrasyon ki Veronique Herminie ti siny sa Kontra anba la? Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, ou annan larepons.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Ok, mersi Mr Speaker. An relasyon avek premye kestyon Onorab, mon pa pou kapab dir ou sa bann detay. Me nou konnen dan le pase keksoz pa'n pas da en fason transparan.

An relasyon avek peyman ki Gouvernman in anmase atraver sa tranzaksyon, *ok* zis pou *lease premium* li menm, i en sonm 23 milyon Roup. *Sorry* 23 milyon Dolar an plis ki sa i annan *stamp duty*, i annan *stamp duty* ki nou'n ranmase pou 1.15 milyon Dolar. I osi annan *sanction fee* ki'n nou'n ranmase.

E letan nou regarde an total Gouvernman in kapab letan nou'n fini pey nou det osi. Savedir sonm ki'n antre dan kont Gouvernman e ki pou benefis nou pei i 181.2 milyon Roup. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Point of order. Anba ki *order* silvouple?

HON JOHAN LOZE

Mon pou demann anba *order* 8 lafason ki ou, ou *conduct business* Lasanble Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

And what is wrong with the way I'm conducting the business of the National Assembly Onorab?

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker ou'n fek demann ensiste ki nou *substantiate*. Non Mrs Herminie i ganny demande e Minister i fer en *unclear and unequivocal statement* ki dan lefase keksoz in ganny fer dan fason ki i pa transparan.

Now eski Minis pou *substantiate* son rabasman *or does she get away with it?* Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

The fact ki sa mo rabasman ki ou'n dir la, ki *unparliamentary I will allow the Minister to get away with it.* Mersi.

Lot Manm ki lo mon lentervansyon, lot Manm ki lo mon lalis i...

(Interruptions)

MR DEPUTY SPEAKER

...sa ki'n dir sa mo sa ki'n dir sa mo ki ler mon ti pe get lot kote latap pou mwan donn laparol lot Manm, sa ki'n dir sa mo la, silvouple repete. Repete, zot konnen ki zot ti'n dir, zot konnen zis repete, *ok.*

(Interruptions)

MR DEPUTY SPEAKER

So, whilst you –

Interruptions)

MR DEPUTY SPEAKER

...whilst you are accusing me of being bias e zot pa'n kapab reponn sa mo bias, you are all cowards for not repeating the words. Thank you.

Onorab Labrosse *you are next on my list.* Silvouple, silvouple.

HON RICHARD LABROSSE

Mersi Mr Speaker. Dabor mon ti a kontan dir bonzour bann zanfan isi dan galeri ek tou dimoun ki a lekout.

Minis mon'n ekout ou bann larepons ki ou'n donner ozordi, ou'n mansyonn de non ki'n aparet lo sa sinyatir sa ou'n nonm Mrs Herminie avek Mr Choppy.

Mwan mon ti ava kontan konnen Minis ozordi ki nou pe koze konman en Manm *FPAC*, eski dan sa *file* ki avek ou, ki mon'n vwar ou vin avek dan Lasanble ozordi eski ou satisfes ek bann prosedir *due diligence* ki'n ganny fer ler sa Kontra ti pe ganny sinyen?

Mon dezyenm kestyon Minis ankor enn fwa konman en Manm *FPAC* dan Lasanble Nasyonal mon ti ava kontan konnen ozordi ler nou pe koze, eski ou annan en *file* konplet ki si nou bann Manm dan *FPAC* ozordi nou demann en lenvestigasyon konplet lo sa size eski zot pou'n pare? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister?*

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Definitivman Onorab, nou satisfè avèk lafason ki prosedir in ganny fer. Paske nou'n fer sir ki prosedir i ganny fer dan en fason ki kler e transparan.

An relasyon avèk *FPAC* nou vwar tou bann peyman ki'n ganny fer an relasyon avèk sa tranzaksyon in al direk dan kont Gouvernman. *Ok*, i pa'n pas atraver okenn kont, in an relasyon avèk dokimantasyon ki'n ganny fer. Minister Finans in fer swivi e tou bann peyman in ganny fer parey ti merit ganny fer.

Petet avan mon, parske ou'n demande an relasyon avèk *FPAC* byensir, zot ava kapab fer le nesese pou zot demann okenn kestyon parey. Parske zot pou vwar pou dir dan tou nou bann kont piblik Minister Finans i la avèk nou ozordi, zot ava vwar pou dir tou sa bann rikord i la.

E byensir an relasyon avèk sa ki Onorab Arissol in dir, in demann mon en kestyon Mr Speaker zis pou mwan ed ou aköz mon tann lot kote latap pe fer en kantite tapaz, e nou annan bann zenn dan galeri la ki i pa byen, nou pe tann sa kalite tapaz annou alor montre zot en pe pli bon legzanp.

An relasyon avèk kestyon Onorab Arissol, in demann mwan eski mon okouran? Mr

Speaker, mon pa okouran ki ti'n pase. E alor sa bann letan si zot anvi fer lenvestigasyon zot pare, zot kapab, zot kapab. Tou sa bann dokiman i bann dokiman ki zot pou kapab gannyen kot Rezistrar. Zot annan zis, zot annan zis pou zot fer le nesese e ganny kopi. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon ava donn laparol, nou ava bouz en pe vit, aköz konmansman nou'n konmans byen, bann kestyon ti kourt e larepons ti kourt. Annou sey profit letan. Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Minis, in annan plizyer lenstans dan lepase kot nou zil in ganny vann ouswa ganny *lease* pou selman 1 Roup.

Eski ou kapab konfirman si nou ladministrasyon *LDS* in vann okenn zil parey nou'n ganny akize, Ile Longue, Assumption, parey in leka dan lepase?

E dezyenmman eski Minis i kapab konfirman ki plizyer endividi enkli en ansyen Anbasader e en ansyen Minis, ki tou lede in osi en Manm Lasanble Nasyonal enkli en *Leader* Lopozisyon lepase, ti parmi bann endividi ki'n ganny peye pou met presyon lo Biro *Registrar* pou tir restriksyon ki ti annan lo sa

propriyete, akoz en dispit Kontra avek en lakonpanyen Morisyen? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, ou annan en pwen?

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, ti annan en, letan nou ti Gouvernman ti pe sey travay avek *Polus* pou kapab pou nou kapab aranz Lagreman, ti annan en sityasyon kot Biro Rezistrar ti annan en pe presyon ki serten endividi ti pe mete pou ki zot kapab pou ki serten keksoz i al en pe pli vit. Alor mon pou aret lanmenm lo sa.

An relasyon avek nou bann zil. Onorab parey ou pou vwar petet pou la premye fwa bann listwar Sesel i annan en Gouvernman ki pe travay pou li kapab anmenn plis rannman pou nou pei. Rod tou fason ki mannyer nou pou kapab anmenn plis reveni pou nou pei

Nou pe regarde mon ti pe koze pli boner avek bann *staff* Minister Finans, dan lepase letan zil ti ganny donner *premium* ti vreman ba. An plis ki sa ti napa *rent* ki ti ganny aplike ankor pli tar pandan bann lannen e sa i pa leka ditou. Si nou regard pou sa bann tranzaksyon zil e la i fer mon mazine monn tann bokou.

E letan mon vini la dan p travay mon fer fas avek. Si nou pou regard par egzanp anonim zil Anonim ki ti arive avek, kot ou vwar ti annan en ansyen Prezidan ki ti fer pase avek bann zanfan.

Annou regard Sainte Anne, ki ti arive avek. Felicite *ok* tousala i bann tranzaksyon ki'n ganny fer a en bann pri e osi dan bokou ka ki pa ni'n anmenn rannman aköz swa in ganny pase avek en fanmir *ok* swa in ganny pase ek fanmir *ok*, swa zil in ganny servi pou zot prop byen personnel benefis e prop byen personnel.

So e apre an plis ki sa Mr Speaker, i annan enn de bann lezot ankor kot vreman Lagreman avek bann investiser nou'n vwar i annan sitan bokou konplikasyon ki'n arive pli tar. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Onorab Larue.

HON WAVEL WOODCOCK

I annan en kestyon pa'n ganny reponn.

MR DEPUTY SPEAKER

Ki kestyon ki pa'n ganny reponn?

HON WAVEL WOODCOCK

Sa kestyon an regardan presyon lo *Registrar*.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab in reponn. I dir ti annan serten endividi ki ti pe *that was the answer*. Mon pe donn laparol Onorab Larue. In reponn mon satisfè avek larepons.

HON FLORY LARUE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou *panel*. Bonzour bann zanfan dan *Gallery*.

Minister, konman en Minis e ansanm avek *Cabinet*, zot rol se pou prezerv *assets* Leta pou benefis pep Seselwa an antye.

Nou'n tann lakizasyon lot kote ki larzan in ganny pran ouswa serten dimoun in benefisyè avek larzan. Mon konnen ou'n al en pe lo sa laliny. Me si ou kapab konfirm pou nou ansanm avek Minister Finans, ki letan sa bann negosyasyon i ganny fer i ganny fer dela par pei e personn pa benefisyè ek okenn larzan dan son kont personnel.

Si zot, zot kapab dir nou sa la. Akoz ou'n ganny akize ki serten parol ki ou dir kekfwa pa laverite an relasyon avek en *meaning* en mo *such as recoup* ki mon krwar napa sibstans ladan ditou.

E *Minister* konman ou rol en Minis ki *deal* avek bann *leases*, kantite retar ou krwar nou pei i annan an relasyon ek bann *lease* ki'n ganny fer dan lepase e la kot nou vwar sa gran kantite sonm larzan konpare ek sa ki zot in kapab

negosye la avek bann sonm ki nou'n gannyen dan lepase, *how much* ki ou krwar pei in perd *Minister* mersi?

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister*?

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, an vi ki monn deza reponn, mon'n deza fer serten *statement* an relasyon avek larzan ki'n rantre, me petet pou Lepep Seselwa ganny an rekonfor e ki pa sorti kot mwan, mon pou pas laparol ek reprezantan Minister Finans, i ava donn konfirmasyon konman en teknisyen ki kote ki larzan i antre letan sa tranzaksyon in ganny fer.

An relasyon avek bann *leases* e konbyen larzan ki nou'n perdi, zis mazine lo sa enn ki la ki kantite larzan ki nou'n kapab fer, alor ou pou zis prezan kalkil tou sa bann zil kot in annan sa bann loportinite manke e loportinite manke ki *translate* dan pa selman loportinite ekonomik pou nou pei me lepanwisman nou pei e byensir letan ou pe regard *secure* fitir nou bann lazènes.

So avek sa Mr Speaker, mon pou *handover* avek PS i ava donn konfirmasyon lo larzan ki'n antre. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon ava donn laparol *PS Tamatave*.

PS ASTRIDE TAMATAVE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, parey Minis in dir, sa larzan ki ti antre lannen pase *the* 12 milyon Dolar ti antre dan kont Gouvernman e peyman ki ti ganny fer avek *Polus* ti ganny fer *through Government*.

Savedir nou ti ouver *special account* Gouvernman e sa larzan ti ganny rantre. E dan liv Gouvernman lannen prosen, sa larzan in ganny rikorde konman en reveni e konman en peyman.

In regards to larzan ki'n rantre Vandredi, sa 12.5 milyon Dolar apepre, sa larzan zour ti rantre i ti al direkteman dan *1401* e i pe ganny rikorde dan son bann *Code* reveni respektif. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *PS*. Dernyen entervenans lo lalis pou kestyon avan ki mon pas laparol ek loter kestyon se Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi-mersi Mr Speaker. Mr Speaker, permet mon pou remersye Minis personelman e Konsey Minis e Gouvernman lo lapar Nasyon Seselwa pou ki apre tou sa kantite lannen,

ou'n kapab diriz en loperasyon pou anmenn sa zafer Ile Longue a en konklizyon.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Si nou bezwen en legzanp ki sa sete en Gouvernman ki pe travay dan benefis son pep, sa sete en legzanp. Mersi Minis, mersi Gouvernman.

Mon kestyon i enn ki senp. Minis ou'n fer nou konpran si monn konpran byen ki lo zil Ile Longue ti annan en bay en *lease* ki t'n ganny pase avek en kondisyon devlopman. Sa dimoun ki ti'n pran sa *lease* ti sipoze devlop en lotel 100 ekek lasanm parey ou'n dir 160 ekek lasanm lo sa zil. Sa se en *lease*.

Me si mon konpran ou byen ou'n fer nou konpran osi ki an plis ki sa, sa investiser ki ti pou fer sa devlopman ti'n ganny permisyon pou li met Ile Longue angaz. Me anefe i ti'n met en *charge*, en *mortgage* e i ti'n met sa zil angaz an faver - mon ti sipoze en labank ki ti'n pret li en larzan pou li fer sa devlopman.

Alor si mon konpran byen eksplik nou, ler ou ou'n ariv pou ou anmenn sa zafer a en konklizyon ou'n bezwen *deal* non selman avek *lease* ki ou ti'n kapab kekfwa *cancel* akoz sa *development Government* pa ti'n ganny swiv.

Me ou ti osi e sirtou bezwen *deal* avek sa lipotek ki ti'n ganny met lo nou zil Sesel, lo nou zil Ile Longue enn nou bann zil Sesel.

E sa ou pa ti pou'n kapab fer li amwen ki ou ti'n pey sa det ki sa investiser ti'n met lo nou zil atraver sa lipotek. Eski mon'n konpran byen Minis? E eski se sa ki ou pe eksplik nou ozordi ki'n konplik sityasyon ki nou pa'n kapab zis *cancel lease* e met sa de kote? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab mon ava envit Minis pou larepons.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Onorab, mersi. Mersi pou rekonnèt travay e zefor tim ki'n sipòrt nou pou nou kapab konklir sa tranzaksyon. In en travay kolektiv. In konpri bann dimoun kot *SIB*, Minister Later, Minis Finans e byensir Biro *Attorney Zeneral*.

E alor konman en lekip byensir avek gidans *Cabinet* ki de tanzantan, nou'n al kot zot pou nou ganny gidans, nou'n kapab arive fer anmenn en konklizyon avek sa sityasyon.

E zisteman Onorab an relasyon avek sa lipotek se sa ki ti fer konplikasyon dan sa tranzaksyon. Parske ti annan sa lipotek pou en valer 46.4 milyon, sa ti'n ganny anrezistre. Me selman dan

negosyasyon avek *Polus* nou'n kapab zot in pare pou zot retir sa *charge* pou en valer 12 milyon.

So se la ki nou'n pouse nou'n met presyon e nou'n rod fason pou nou kapab *recover* sa larzan e an plis ki sa ganny larzan an plis ki kapab al direkteman pou benefis dan nou kont 1401, direk dan benefis pei ki fer nou *PS Finans* la vreman *happy*. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Donk, dernyen entervenans lo sa seri kestyon se loter *PNQ* Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mr Speaker, mon'n ekout byen atantivman bann larepons. E si ou ava permet mon zis pou mon ganny *bearing* lo bann kestyon ki'n arive.

Nou'n ganny dir poudir i annan en lakonpanyen ki apel *Al Sharqia Holding* in ganny en *lease* 99 an lo zil Ile Longue e ki apre 20 an i pou konmans pey nou 150 mil Dolar par an e i sipoze fer en lenvestisman 100 milyon Dolar dan sa proze ki i sipoze fer.

E mon ti a kontan bezwen demann Minis an relasyon ek tou sa bann lenformasyon ki in donn nou, semenn pase e sirtou dan nou bann program Dr Patrick Herminie

ti koz lo en manboulouk ki ti pe ariv lo zil Ile Longue vizavi sa sityasyon *lease*.

En Lagreman ti'n ganny fer avek en lot devloper en Mr Albawadi ki li propriyeter lotel Desroches e apre en Lagreman in al ganny fer avek Mr *Al Sharqia* avek sa lakonpanyen *Al Sharqia* ki osi propriyeter lotel *Cheval Blanc*. Pe vann zis nou pei avek Arab partou la nou.

E dapre Lagreman ki'n ganny fer, sete Mr Albawadi ki ti sipoze pe aste Ile Longue. En lot laranzman in ganny fer mon pa konnen si Minis li menm avek son tim ki'n al re negosye *Al Sharqia* ki'n negosye avek *Al Sharqia* zot in benefisyen in ganny serten gous, oubyen serten keksoz, zafer in sanze, zafer in sanze la zot in deside pou al avek *Al Sharqia* e Mr Albawadi pe met en *case* kont Sesel dan en Lakour.

Prezan kestyon ki nou bezwen demann Minis Mr Speaker. Ki mannyer ki se Gouvernman Sesel ki pe pey en det ki'n ganny *incurred* par en lakonpanyen atraver fot ki sa lakonpanyen in fer kont *Polus* pou pa fer sa devlopman, propriyeter sa lakonpanyen in vin Sesel e i drwa *tax* Mr Franky Petrousse aparaman i drwa *tax*, ti annan en *warrant* kont li aparaman i al dezennen avek Prezidan Larepublik nanryen pa ganny fer kont li,

me selman Gouvernman Sesel ki pey 12 milyon Dolar ki en rezon direk fot ki son konpanyen in fer lo zil Ile Longue. Sa i premye kestyon ki nou annan.

Dezyenm kestyon ki nou annan Mr, (*calm down* Onorab Georges)

Dezyenm kestyon ki mon annan Mr Speaker, Minis in dir nou i annan tou sa bann dokiman devan li la. Tou sa bann peyman, tou sa bann resi peyman in ganny fer.

Eski Minis i pare pou donn la konmela sa *file*, pou nou osi get sa bann dokiman ki ladan, pou nou.... Non, non, be nou pe demann li mon, mon ava demann li konman *MNA*, nou ava ekrire li konman *Chairman FPAC* pou nou ganny sa *file* e montre nou tou bann dokiman kan bann peyman ti ganny efektye. Akoz ziska avan Vandredi Mr Speaker, ti napa okenn peyman ki ti'n ganny efektye dan Gouvernman Sesel.

So li i pe dir nou poudir peyman in vin Vandredi - *by* Vandredi peyman in ganny fer. So si peyman total in ganny fer Vandredi, nou ti ava kontan ganny bann dokiman pou prouve ki sa bann peyman in ganny fer zis parey Mr Speaker, bann peyman 20 milyon Dolar ki'n ganny fer pou Assumption, nou oule ganny bann dokiman ki prouve pou nou montre Lepep

Seselwa ki tou keksoz i kler e net.

Sa ki nou konnen Mr Speaker, se ki i annan de versyon zistwar la, nou annan en versyon sorti kot Minis. En versyon ki dan domenn piblik e nou ti ava kontan reini tou lede versyon ansanm. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Avan ki Minis i reponn kestyon, ankor mon dir avek Lopoziyon a sak fwa ki zot anvi fer okenn lakizasyon kont okenn dimoun ki lo sa ki lo *panel* e partikilyerman Prezidan ouswa Minis zot fer li atraver en Mosyon parey nou *Standing Orders* i demann nou.

So annou pa servi sa aköz nou *mic* i *on* nou *live* dan lemonn pou akiz Minis konmkwa in pran gous. Aköz si ou pa kapab dir sa parol an deor sa baro la, ou pa kapab dir sa. So ou profite pou ou vin dir la anndan.

E menm lefe in dir par en fwa me de fwa, ki li i pa konnen poudir i annan e *case* kont Gouvernman Sesel. Eski zot kapab *provide* mon konman Speaker en lartik en keksoz silvouple, pou mon osi konnen ki sa zafer *case* ki zot pe koz lo la? Si non nou aret demann sa kestyon.

Donk, Minis i annan de kestyon pou ou, ki ou'n deza demande re eksplike aköz zot

in bezwen pey sa 12 milyon. Sa i son premye kestyon. E sa zafer papye, Minis in *challenge FPAC* pou ouver lanket dan sa zistwar. Mersi.

Mon pe donn laparol Minis pou reponn. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon annan drwa demann en *point of order*. Ou ki ti *rule* ou ti *rule* koumsa poudir nou, nou pa kapab entrodwir lezot keksoz dan nou deba.

MR DEPUTY SPEAKER

Mon pe donn laparol Minis silvouple pou reponn. Mersi. Minis *please proceed*. Mersi.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Ok mersi Mr Speaker, mon ava esey reponn Onorab *Leader* Lopoziyon.

Onorab *Leader* Lopoziyon in fer referans avek en investiser Albawadi ki dapre li ti'n ganny Lagreman.

Ok, so mon ava zis eklersi Onorab Lopoziyon ki Albawadi ti form parti bann investiser ki letan nou ti al kot zot pou prezant zot lentere i ti donn en lof, me son lof ti 18 milyon e lot lof avek lot lakonpanyen ti 23 milyon.

E se pou sa rezon e alor mon pe reponn ou kestyon pou mwan donn ou lenformasyon mon la pou sa e mon pe donn ou lenformasyon. Lo sa size manboulouk, pran gous, mon

krwar Mr Speaker pou premye fwa sa pei in ganny li en Gouvernman ki koz laverite e Parti Lopozisyon pa kapab konpran sa.

(APPLAUSE)

MINISTER DEVIKA VIDOT

I normal Mr Speaker, akoz dan lepase zot in abitye fer li, fer tro bokou. Me alor laverite la i alerzik zot alerzik avek *ok* zot alerzik.

Nou pa en Gouvernman pran gous nou. Nou travay avek lentegrite pou nou anmenn benefis pou sa pei.

E alor ou pou kapab atraver *FPAC challenge*, rod sa bann *public accounts* avek atraver Minister Finans, ou ava ganny tou le neserer an relasyon tranzaksyon larzan ki'n ganny fer lo sa *lease*.

Parey mon ava zis refer tou dimoun mazine ki manboulouk ti ganny fer dan zot lepok, zot anvi mon al ladan nou ava al ladan la, nou ava al ladan.

(APPLAUSE) *and*
Interruptions)

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mr Speaker, Mr Speaker, mon *challenge* zot pou zot demande annou get en kou *lease* Felicite demann kestyon. Zot ozordi zot pou vin demann en

kestyon lo en Lagreman ki sa Gouvernman in sey retir nou dan en *mess* kot nou ti ete. Nou napa nanryen pou kasyet. Nou napa nanryen pou kasyet. Nou'n fer nou mye. Si sironstans ti diferans, si sironstans a sa letan zot ti'n pran zot responsabilite e zot ti'n fer zot devwar konman en Gouvernman responsab, petet nou pa ti'n bezwen arive pey 12 milyon. Petet nou ti ava'n pey 5, nou ti a'n pey 6. Ti pou pli ba.

Be non pa ditou. An se ki konsern an se ki konsern Kontra e peyman ki'n ganny fer ek *Polus*, Gouvernman i le neserer pou fer sir sa de dimoun ki ti pe *deal* avek ti pe reprezant *Polus Investment*. E sa e bann keksoz ki Biro *Attorney Zeneral* i fer e napa okenn moman ki i annan okenn Franky Petrousse ouswa *Island Construction*.

Loan ti ganny pran avek en labank aletranze e *subsequently* isi ti ganny *registered* kot Biro Rezistrar. Tou dokiman Mr Speaker, i dan domenn piblik kot Biro Rezistrar Zeneral.

Pou mwan terminen Mr Speaker, mon ti anvi *remind* Lepep Seselwa ki avek sa tranzaksyon, tranzaksyon ki zot, zot ti'n fer avek *Polus*, an relasyon avek *lease*, Gouvernman pei ti benefisyer avek selman 53.2 milyon Roupi.

E avek sa tranzaksyon ki nou'n kapab arive anmenn *to a close*, nou'n kapab anmenn en benefis 354.9 milyon Roupi. Mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Donk, mon pou remersi Minis e *panel*.

(Interruptions and comments off-mic)

MR DEPUTY SPEAKER

Eski fodre mon pran en *technical adjournment*?

Mon asiz trankil pou zot reste trankil.

(Interruptions and comments off-mic)

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Pillay, eski ou kapab aret swa kriy avek *panel* ouswa kriy avek mwan? Lasanble Nasyonal pe rod dokiman, tre byen mwan osi mon anvì vwar dokiman.

I annan en Komite dan sa Lasanble ki tanzantan i fer sa bann zafer e Minis in dir pa en fwa 3 fwa, 3 fwa. E mwan monn dir monn repete Minis in *challenge FPAC*, silvouple zot le *go bottom of this situation*, fer en lanket ladan parey dan sizyenm Lasanble *FPAC* ti fer toultan. E nou ava konn laverite.

Minis, mon pe remersi ou pou ou partisipasyon bomaten, Minis pour Lenvestisman Lantreprenarya avek Lendistri Mrs Devika Vidot ; i ti akonpanyen par Mrs Anne Rosette ki Sef Egzekitiv Biro Lenvestisman Sesel e Ms Astride Tamatave ki Sekreter Prensipal pour Finans. Mersi pou zot partisipasyon. Bonn kontinyasyon lazournen.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Be dir Minis donn mwan konman *Chairman FPAC* bann dokiman.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Pillay, sa i pa nou konportman dan Lasanble. Mon ti ava demann ou pou kit lasal e ou ava rezwenn nou letan nou rebran travay 11 er. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Donn mwan dokiman, donn mwan dokiman. Donn mwan dokiman!

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Pillay, Onorab Pillay pe senpleman servi mikro, pe sey fer teat. Nou'n fini dir zot oule dokiman demann li atraver *FPAC* e ou, ou *Chairperson* sa Komite *do your job* Onorab Pillay! *Do your job!*

Lot *item* nou pou kontinyen avek kestyon *Question for Oral Answer* e nou pou zwenn en nouvo *panel*, mon ava demann *Hansard reporter* pou apel nouvo *panel* silvouple. Mersi.

Bon, mon ava dabor *welcome* nouvo *panel* ki dan Lasanble pou pran kestyon limero 228 avek kestyon 229.

Panel i dirize par Minis pour Lazenés Spor avek Lafanmir Mrs Marie-Celine Zialor e akonpanyen par direkter Zeneral dan divizyon *Director General for Elderly and Disabled Division* dan Departman Lafanmir.

I annan osi Mr Marc Arissol ki Sef Egzekitiv Konsey Nasyonal pour Spor e Mr Also Rose ki Zofisye Sinyor pour proze dan Konsey Nasyonal pour Sport. *Welcome, Minister* e ou *panel*.

Premye kestyon ki kestyon limero 228 i dan non Manm Elekte pour distrik Glacis Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon.

Mr Speaker, kekfw mon ava ganny en pe plis letan pou mon kestyon, an vi ki sa dezyenm kestyon son loter in sorti.

Ok Mr Speaker, mon kestyon i al koumsa, eski Minis i kapab eksplik Lasanble ki retar son Minister in gannyen pou reouver

Vocational Training Centre North East Point e kan ki sa travay renovasyon pou konplete? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit Minis pou larepons silvouple.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker avek ou lekip. Bonzour tou bann Manm Onorab ki ankor dan Lasanble. Bonzour tou bann etidyan ki la e bonzour tou bann dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, mon tre kontan, mon byen kontan pou anonse ki renovasyon lo Sant Vokasyonnel North East Point i pou ankadre nou bann etidyan avek dezabilite, ouswa otreman kapab in fini konplete.

Sa sant pa ankor ouver pou plizyer rezon ki mon ava eksplike Mr Speaker. Premyerman, akoz difikilte pou kapab anploy en dimoun apropiye pou zer sa sant, sirtou enn ki kalifye dan sa ki nou apel *special needs education*, ouswa enn ki kalifye pou devlop bann program lo en nivo vokasyonnel spesifikman pou bann etidyan ki annan dezabilite.

Mr Speaker, i enportan pou note ki sa sant li menm oparavan ti annan zis en

supervisor, ti napa direkter ki ti pe zer sa landrwa e pa'n zanmen annan okenn direkter lekòl parey i annan kot bann lezot lekòl pou sa bann etidyan.

Departman Lafanmir in bezwen al travay lo en *job description* pou kapab re klasifye avek *PSB* byento, pou ki nou ava kapab fer sa loubraz pli atiran pou nou kapab ganny en direkter, ki sa bann etidyan osi Mr Speaker i ava ganny en direkter parey tou larestan etidyan.

Mr Speaker dezyenmman Minister in vwar ki sa sant pa'n zanmen osi ganny en program letid apropiye sa ki nou apel en *curriculum*.

Alors nou'n vwar li nesese pou met an plas en *curriculum* byen etabli pou fasilite sa bann etidyan pou ki letan zot kit sa sant zot kapab ganny aksepte dan lanplwa. Zot osi ouswa ouver zot prop pti lantrepriz. Sa travay pe ganny fer ansanm avek Minister Ledikasyon.

Trwazyenmman Mr Speaker, nou'n bezwen rod bann meb pou sa sant. Pou premye fwa nou pe rod bann meb spesifikman fer pou akomod nou bann etidyan avek dezabilite. E sa nou bezwen fer vini e sa bann meb in fini ariv dan pei e in fini ganny asanble osi tou e bann lezot lekipman osi pou bann meb pou lofis in fini ganny

aste, in arive e in fini ganny mete kot sa sant.

Pou konklir Mr Speaker, mon anvi fer resorti ki nou'n osi bezwen rod lekspektiz e savwar fer dan sa domenn ki nou ti napa. Nou pa ankor fini ganny tou sa kapasite. Me mon satisfè ki nou lo bon semen

Mr Speaker, nou pe pran - en pe letan pou fer sa sant byen akòz byennet nou bann dimoun otreman kapab i tre enportan pou nou. E nou reste tre angaze pou amelyor zot kalite lavi sirtou pou rann zot pli endepandan. E osito ki nou kapab ganny en direkter pou sa sant nou pou konmans akeyir bann etidyan.

E mon ti ava kontan profit sa lokazyon Mr Speaker, pou remersye loter kestyon Onorab Esparon ki tanzantan i montre konsern pou sa sant e byennet sa bann etidyan e menm an deor sesyon Lasanble tanzantan i donn mon en pti *call* pou regarde ki mannyer keksoz pe ale. So mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon ava envit loter kestyon pou son siplemanter, loter kestyon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mon premye siplemanter Minis se konbyen sa renovasyon in koute?

E an vi ki in annan sa renovasyon eski sa pou ogmant kapasite ki nou kapab pran etidyan ki pou kapab pran? Ki bann nouvo eleman pou annan anba sa program ?

E eski zot pe menm mazin etabli en *exit criteria* pou fer ki ler bann etidyan i ariv en serten laz i kapab kit sa sant antre dan lemond travay ?

E ki sinerzi ki sa lenstitisyon pou annan avek Departman Lanplwa pou fer sir ki bann etidyan ki pare, ki kapab i ganny plase dan lanplwa ? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis mon'n not 5 pwen, konbyen in koute? Si i pou ogmant kapasite ? Ki bann nouvo eleman ki pou met ladan, *criteria* ek sinerzi. Mersi.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, avek ou permisyon mon pou koz lo kou. Konbyen ti arive. Me mon ti ava swete ki DG ki obor mon DG Morin i ava kapab pran bann larestan detay lo bann kestyon teknik ki Onorab pe demande.

Nou kou in ariv 4.2 milyon pou nou kapab fer li. Me selman nou bezwen gete sa ti dan Bidze.

Nou bezwen regard avek SIA eski in ariv en pti pe plis

pou nou kapab donn nou apre sa lenformasyon. Me selman i ti dan Bidze 4.2 milyon. Mersi Mr Speaker, avek ou permisyon pas laparol avek DG Morin.

MR DEPUTY SPEAKER

DG.

DIRECTOR GENERAL ROSA MORIN

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun e bonzour tou dimoun a lekout. Pou lo kote bann program adisyonnell lefe ki ler sant ti la avan, ti napa vreman okenn program skoler *curriculum* ki'n deza ganny mete an plas. Akoz bann manmay nou ti vwar ti pe fer zis lagrikiltir, koud apre zot ti pe *learn craft a little bit*.

E nou'n vwar se ki nou oule met sa sant en pti pe pli o nivo. Nou pe pran bann zanfan avek dezabilite lo nivo segonder en pti pe pli aze osi.

E la ki nou'n travay avek *additional* resers ki nou nou'n fer, ki nou vwar bann sant parey ki ou fer bann manmay e ki bann lezot kour ki pou annan i pou nou oule ki sa sant i ganny partenarya avek deza bann lezot lenstiti segonder ki i annan Sesel, ki pou bann manmay ki ler nou'n ekout zot laspirasyon bann keksoz ki zot, zot le fer *rather* ki zis fer en *curriculum* ki vreman *regid - rather tailor-made one in accordance* sa ki

zot, zot anvi fer e la ki la prezan sa ki nou'n ganny led avek Minister Ledikasyon pou fer sa nouvo *curriculum*, par egzanp nou pou anvi ki bann manmay al latasman kot lekòl *Tourism* par egzanp, pou zot al fer latasman kot lekòl lagrikiltir, kot lekòl *mechanic based* lo bann *tailor made* spesifik program ki nou anvizaze fer.

E sa program osi i pou enkli *social skills* ki zanmen bann zanfan in deza ganny fer avan. E tousala konmsi i pou ankadre zot bezwen osi tou.

E apre lo kote lantreprenarya sa nou pe travay bokou avek Minister Ledikasyon, akòz zot lo kote skoler pedagozik ki pli ekspertiz pou zot kapab gid nou lo sa kote devlopman bann program pou nou bann zanfan. I pou lo kote *curriculum*. I pou en keksoz ki nou pou bezwen pe kontinyelman travay ek Minister Ledikasyon. Kekfwa i pou annan bann sanzman ler nou pou vwar bann nouvo demann bann zanfan ki pou *come along* an mezir ki ler lekòl i ouver i pou savedir sa lo kote *curriculum* i pou en keksoz ki pou bezwen pe ganny *review* detanzaot.

E wi nou'n vwar poudir ki i annan bann zanfan ki ler zot in ganny okipe zot pa anvi reste la e lanmenm la i enn nou lobzektif osi ki nou'n deza

koz avek ler nou ti pe fer bann diskisyon avek Minister Ledikasyon, ki nou oule ki ansanm avek SQA ki nou kapab *device* pa zis en *certificate* pou zot kapab gannnen, me osi ki nou pou bezwen met an plas en sistenm *entry* avek *exit* pou sa bann zanfan. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

I annan kekyon lo sinerzi avek bann lanplwa bann lezot *partenaire*.

DIRECTOR GENERAL ROSA MORIN

Wi akòz nou'n travay avek Minister Lanplwa zot annan en *reskilling programme in place* ki nou ti konmanse avek zot depi 2022.

Me la zot antretan la program i lo en poz akòz ki dernyen diskisyon ki nou'n gannnen avek zot, zot anvi *review* zot anvi revwar en pti pe sa *reskilling programme*, selman ki ler ki lekòl i konmanse lannen prosen definitivman ki ansanm avek *curriculum* ki pou deza la avek bann *reskilling programme* ki zot, zot pe anvizaze fer ki tou lede i ava *align* ansanm.

So definitivman pou annan sa sinerzi. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi DG. Loter kekyon eski ou satisfè poudir tou le 5 pwen in ganny kouver.

Nou ava annan en pti letan pou en lot kestyon siplemanter.

HON REGINA ESPARON

Wi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou lekip. Mr Speaker, mon annan de pti kestyon pou Minis.

Mon ti ava kontan demann Minis an vi ki lekol parey ou'n dir Minis in preski terminen, ek tou sa bann nouvo program, nouvo travay ki ou'n dir pou annan kot sa lekol, ti annan sa konsern ki bann zanfan ki Lekol Eksepsyonnel a en serten laz zot pa kapab laba me zot sipoze kot *ETC*.

Oli zot sa bann zanfan Minis, pandan letan ki ou pe fer sa travay pou reorganiz zot lekol pou met zot dan konfor, kot zot ete sa bann zanfan? Mon premye kestyon? E konbyen zot nou pe koz apepre lo la konbyen sif zanfan nou pe koze sa.

Dezyenmman, an vi i en lekol sitan enteresan e eksitan parey monn tann zot bann program zot pe fer. Eski a lavenir Gouvernman pe mazin desantraliz osi enn sa lekol VTC par egzanp?

La par egzanp nou annan enn ki Anse Norde kot nou dir North East Point eski a lavenir kekfwa avek finansman, avek plis dimoun ki enterese avek bann zanfan eski nou pe mazin annan enn kekfwa Anse Royale par egzanp? Pou ki bann zanfan pa vin sa gran zistans pou zot al sa direksyon me e keksoz ki pli pre avek zot avek tou sa program monn tann zot mansyonnen. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel*.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker, mersi Onorab pou ou kestyon mon pou reponn sa dernyen kestyon apre mon pou les *DG* reponn sa premye kestyon.

Mr Speaker, desantralizasyon tou nou bann servis kot Departman Lafanmir enkli dan Minister an antye nou ti ava swete fer. Nou konnen poudir sirtou sa bann etidyan avek mobilite ouswa lezot kondisyon ki zot annan, parfwa i pa fasil.

Me selman nou annan en lot program avek Minister Ledikasyon ki enklizyon ki nou pou regarde avek bann lekol ki deza la ki mannyer nou fer ki nou kapab enkli sa bann zanfan dan bann program ansanm avek bann larestan zanfan. Sa nou pe

koz pou bann zanfan ki'n fini pos-segonder la.

So nou pe fer sa travay pou primer avek segonder me apre nou pou bouz lo nivo pos-segonder osi tou. E si i annan a lavenir en demann e nou vwar nesesite in ganny byen etablir e fezabilite e i annan osi tou resours ki nou kapab fer, definitivman Onorab nou *welcome* bann nide koumsa. Mersi. E avek ou permisyon Mr Speaker mon ti ava kontan pas laparol avek DG pou reponn premye kestyon.

MR DEPUTY SPEAKER

Sertenman DG.

DIRECTOR GENERAL ROSA MORIN

Mersi pou ou kestyon. Lo kote bann manrmay wi nou bann manrmay pou lemoman akoz zot ti dan lakour lefe ki lekol ti'n fermen e lanmenm sa ki nou ti angaze pou nou travay avek bann lezot *partenaire* parey bann NGOs ki nou fer bokou bann program ki pou retir zot dan lakour ziskan ler ki lekol i ouver.

Nou annan zisteman en konsiltan ki nou travay avek ki spesifik zis pou fer bann *reskilling programme* pou nou bann zanfan.

E la resaman osi *again* pou tir bann manrmay dan lakour nou annan sa ki nou apel ki ler nou'n *Respite programme* ki sa menm group zanfan osi ki nou

targete ki zot sorti dan lakour ki zot kapab vini vin partisip dan bann aktivite.

Selman li osi i enportan pou note ki menm si sa bann manrmay i dan lakour bann lezot NGOs, bann lezot *stakeholders*, bann lezot *partner* ki afilye avek dezabilite, nou travay vreman pre avek zot.

E bann zanfan zot angaze dan bann bokou aktivite ki nou anvi zot pa zis reste dan lakour, me ki zot sorti, nou konpran i annan en pti pe fristrasyon kekfwa zot dan lakour lo paran osi tou sa nou vreman okouran. E sanmenm sa nou ankouraze ki bokou ki nou, nou la pou donn sa bann *stakeholders*, NGOs sipor ki ler *they come up with* sa bann program ki nou, nou la pou *back them up, support them as much as possible* pou kapab annan sa kontinyelman langazman avek nou bann zanfan *pending* ki lekol i ouver. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi DG Morin. Mon not lentere lezot Manm 3 Manm LDS ti anvi demann kestyon lo sa size.

Me loter kestyon in dir mon poudir in satisfe son kestyon in byen ganny reponn. Donk i ler pou nou pran en *break*. Me solman i annan en kestyon 229 ki dan non Manm Elekte pour Distrik Baie Sainte Anne

Onorab Churchill Gill. Mon pa konnen mon ki *matter of privilege* kan Lopozisyon, mwan monn dir Onorab Pillay pou son konportman zis koumsa met mikro *on* monn dir li eskiz lasal al deor i ava retournen 11 er, mon vwar tou dimoun in leve in ale.

Now nou nou'n vin travay ozordi. In table en kestyon *panel* in mobilize in vini. Mon ti anvi ki *panel* letan i fini avek son kestyon zot ale aköz zot annan lezot kontinyasyon travay pou fer e en lot Minis ki ti pou vini apre.

Donk, kestyon pe tonbe. Mon pou eskiz *panel* la, pou zot la.

HON WAVEL WOODCOCK

Mon anvi *raise* en *matter of privilege* Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Pardon, mon'n tann en...

HON WAVEL WOODCOCK

Mr Speaker, mon bezwen *raise* en *matter of privilege*.

MR DEPUTY SPEAKER

Ou annan en *matter of privilege* anba *order* 40.

HON WAVEL WOODCOCK

Anba *order* 40. Mr Speaker, nou annan en kestyon nou annan bann kestyon lo *Order Paper*, Onorab Churchill Gill i annan en kestyon ki in mete lo *Order Paper* ki dan lentere

zabitan Praslin lo bann lenfrastruktir sport.

Ou pa kapab ou annan en kestyon lo *Order Paper* pou satisfere *ego Leader* Lopozisyon aköz i met presyon lo ou, ou bezwen *walk out* Mr Speaker kot ou pe pran lentere ou *leader* dan plas pran lentere zabitan ou distrik Baie Sainte Anne Praslin ki'n elekte ou, ou *walk out* pou satisfere *Leader* Lopozisyon aköz in fer malelve dan Lasanble Nasyonal

Mr Speaker, i pa akseptab sa bann keksoz koumsa! Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi pou ou komanter Onorab. Mon i ava en keksoz ki mon ti ava demann bann Manm pou pa evite fer, aköz ou'n table en kestyon i annan bann *public servant* ki'n travay lo larepons sa kestyon e *panel* i mobilize pou vin la, zot nou *guest* dan nou lenstitisyon. I pa en bon zimaz ti kapab espere pou son kestyon apre si fodre i ti ava *walk out*.

Donk mon krwar i en afron pou nou *panel Minister* mon vwar ou lanmen ou ti oule dir en pti keksoz ?

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Zisteman mon ti anvi zis eksprim nou dezapwentman en kantite, aköz pou nou kapab reponn bann kestyon Lasanble sirtou

detaye i pe demann nou Bidze, sa bann lenfrastriktir i par ler travay en zour de zour e i diferan. Pa zis sa de zofisye ki'n deplase la ek mon e lezot zofisye ki'n bezwen travay lo la depi semenn pase pou nou kapab vin dan Lasanble.

So mwan mon anvi eksprim nou dezapwentman total de lapar Onorab Gill ki'n demann sa kestyon, apre i pa la pou anvi nou osi tou donn lenformasyon nou bann dimoun Praslin. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Donk, in ariv ler aprezan pou nou pran en poz ziska 11 er kot nou pou kontinyen avek *Questions for Oral Answer* e letan nou retournen nou pou annan Minis pour Zafer Entern avek nou.

Mon ava remerci *panel* pou zot partisipasyon e manm piblik pou swiv nou travay bomaten. Nou ava *adjourn* ziska 11 er.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonzour tou dimoun. Bonzour bann Manm ki dan Lasanble, nou *staff* ki pe asiste nou e nou piblik ki pe swiv nou.

Nou pe al kontinyen avek kestyon. Me avan ki mon apel lot Minis mon ava zis partaz

avek Lasanble ki bomaten mon'n annan loner reprezant Lasanble dan seremoni pou lansman nouvo remorker pou Por Lotorite Por Sesel.

E mon kontan ki Lasanble in kapab ganny reprezante dan sa seremoni. Sa remorker i nouvo adisyon dan lamannman ki Por i annan. E annefe mon'n aprann ki i ti enn prensipal dan loperasyon pou tir bato kargo lo disab devan Sainte Anne, zis de zour apre ki i ti'n ariv dan pei.

So i en kwensidans vreman remarkab providansyel mon kapab dir zis atan.

Donk, mon felisit Lotorite Por lo zot nouvo *asset* e mon swet zot bon travay dan zot kontinyasyon.

Avek sa, nou ava kapab apel Minis pou kestyon e madanm *Hansard* raporter silvouple, Minis Zafer Entern Mr Errol Fonseka. Eskiz mwan, mon annan en pti konfizyon lo lalis ofisyel.

Bonzour Minis Errol Fonseka Minis pour Zafer Etranzer e byenveni dan Lasanble e pou bann zofisye ki akonpany li mon vwar nou annan Mrs Janet Georges *Commissioner of Prison* apre mon krwar Mr Jean-Luc Mondon korek? *Sorry* anba, Sam Dodin *Deputy Commissioner* e Elsa Nourrice *Principal Probation Officer*.

Sa bann zofisye i la pou kestyon 231, mon pou bezwen

demann Madanm Deputy Clerk klarifye mon lo ki akòz mon fek rantré mon pa'n soz, klarifye mon lo ki nou pe fer ant kestasyon 230 ek kestasyon 231 silvouple? Pou zot lenformasyon nou pou pran kestasyon 231 premye e apre nou pou al lo 230.

Alor bann zofisye ki la i pou kestasyon 231. E mon pa konnen nouvo Komisyoner Prizon in vin dan Lasanble depi ler in ganny apwente. Mwan antouka mon pa rapel vwar li, petet mon pa tro siny si in vini letan mon pa'n la. Selman mon ava zis profite pou swet li pou dir li felisitasyon lo son lapwentman.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

E sertennman mon vwar mon'n vwar lo televizyon in pran son apwentman avek bokou konfyans e bokou determinasyon. Mersi.

Bon kestasyon 231 i dan non Onorab Richard Labrosse. Onorab Labrosse, ou kestasyon.

HON RICHARD LABROSSE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mwan osi mon ava zwenn ansanm avek ou pou mwan felisit Mrs Georges pou son apwentman e sa osi i form parti listwar ki Sesel pe fer depi 2020 kot nou pe met nou

bann madanm premye o sant devlopman.

(APPLAUSE)

HON RICHARD LABROSSE

Mr Speaker, mon konmans ek mon kestasyon. Mr Speaker, kestasyon i al *comme* swivan; eski Minis i kapab enform Lasanble si Lotorite Prizon i annan Polisi kot i konsern reabilitasyon bann prizonnyen e si wi eski son Minister i annan okenn plan pou modernaliz sa Polisi, ki fer ki fer bann prizonnyen ava kapab redonn lasosyete sa ki zot in resevwar ler zot fini zot santans? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, ou repons?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi e bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Bonzour tou Manm Onorab ki dan Lasanble ; okenn dimoun anler dan Galeri.

Mr Speaker, avan mon konmans mon larepons, mon oule pran en pti moman pou donn mon kondoleans lafanmir Agathine lo depar *Inspector* Julia Agathine ki en *officer of prison*, ki *in fact* pe ganny antere ozordi pou son maler e son bann zanfan ki par kont i annan de son zanfan osi ki travay ek servis prizon, alor nou memwar i ek zot ozordi

pou zot maler dan sa move sityasyon.

Avek sa Mr Speaker, mon ava kontinyen ek nou larepons. Mersi e bonzour Onorab Labrosse e mersi pou ou kestyon ki tre enportan e ki osi donn nou sa loportinite pa zis pou eksplik bann Manm Lasanble, me osi bann fanmir ek piblik an zeneral ki mannyer nou program reabilitasyon i marse.

Lobzektif nou program se ki nou kapab reponn bezwen sa bann prizonnyen, pou zot fer transformasyon e reentegrasyon pozitiv dan lasosyete.

Zot langazman e konsern lo nou bann program i demontre ki Lasanble i annan lentera pou konn plis lo sa ki nou pe fer, pou re entegre nou bann prizonnyen dan sosyete ler zot fini zot santans konman bann sitwayen responsab ek pozitiv. Alor mersi, vreman mersi pou sa kestyon.

Mr Speaker, alors pou reponn sa kestyon wi, Lotorite Prizon i annan en Polisi an plas kot i konsern reabilitasyon bann prizonnyen.

Sa Polisi i apel *Phoenix Rehabilitation Programme*. Sa term program *Phoenix* i dan konteks reabilitasyon prizonnyen i senboliz zeneralman larenasans ek transformasyon parey sa zwazo mitolojik *Phoenix* ki ti

sorti dan lasann - *Greek mythology*.

Mr Speaker, sa program ti ganny konsewar an 2015 pou ed bann prizonnyen dan nou prizon pou re-entegre dan lasosyete e kot bokou lanfaz i ganny mete lo zot *personal growth*. Zot devlopman, zot konpetans e *self improvement*.

Sa non *Phoenix* i reflekte sa nide ki malgre zot bann fot lefase bann prizonnyen i kapab fer bann sanzman signifikan e sorti dan zot move leksperyans lavi av ek en nouvo vizyon pou zot fitir.

Mr Speaker, sa bann program i konpri program *counselling*, vokasyonnel, sipor lasante mantal, program *methadone*, program spirityel, spor e rekreasyonnel, program travay e servis kominoter pou kontribye e pou redwir *recidivism* e raport sanzman pozitiv dan zot konportman.

Sa program *Phoenix* ti ganny restriktire an 2018 ler ansyen Sirentandan Raymond St Anges ti pran lofis. I ti ganny re striktire ant 3 program pou ki i kapab annan en lapros global pou redwir *recidivism* e ki i kapab osi fasilite zot pre-entegrasyon pozitiv dan lasosyete par leta.

La Mr Speaker, mon oule pran sa lokasyon pou felisit Mr St Anges e remerisi li pou sa gran progre kot servis prizon

in arive ver kot i ti ete ler i ti pran sa responsabilite.

E la nou annan en nouvo Komisyoner Prizon, ki anmenn son prop *brand* pou kontinyen sa bann program e proze konman *high security, nouvo remand, juvenile, mental health unit* e osi son nouvo nide e stil anliny ek pratik e standar en pei ki respe tou bann norm enternasyonal.

Sa bann standar ki fer lemonn respe Sesel konman en pei byen avanse. La annou get mannyer sa program *Phoenix* i divize.

Mr Speaker, *programme one* premye program sa i konpri bann travay entern bann prizonnyen i fer bann travay prodiktiv dan prizon.

Ede dan lakwizin, netway otour prizon pou kit prop savedir *housekeeping*. Sa i fer ki i kit zot angaze dan bann aktivite dan prizon pou ganny labitid travay e ki i kapab ed zot ler zot sorti pou annan en bon labitid.

Mr Speaker, pou lemoman nou annan nou 52 prizonnyen ki pe partisip dan pran program travay entern.

Program *counselling* e servis *welfare* i dezyenm bout ki mon oule koz lo la, i en konponan enportan dan lasante mantal bann prizonnyen. Lasante mantal en size tre enportan ki pe ki nou pran li o serye, e pei antye i bezwen konpran sa en

sityasyon nouvo ki nou bezwen fer fas avek.

Sa program i reponn bezwen psikolojik, bezwen emosyonnel, sosyal, problemn adiksyon drog, ki mannyer pou fer fas avek sa *incarceration*, sa sityasyon ki zot ladan sa program i konekte zot ek lezot antite an deor prizon.

Par egzantp servis sosyal, labank e lezot antite Gouvernman; par egzantp Lanplwa, *future employment* zot bezwen konmans konpran tousala. Lazans proteksyon sosyal, ki mannyer sa i marse.

Sa program i osi konekte zot ek zot fanmir, zot zanfan, sa travay pros ant fanmir ek prizonnyen i fer ki zot kapab tenir zot fanmir e prepar zot reentegrasyon ek zot fanmir zour zot pe sorti.

Nou osi fer bann sesyon familyal kot i annan merit e vizit dan lakour, kot i annan merit ek korperasyon avek *NCC* osi.

Mr Speaker. lot program i en program spirityel. Sa program i fourni zot avek bann konsey spirityel, kot zot kapab vin pli pre ek zot lafwa e ki ed zot ganny lespwar dan lavi.

Nou annan en lot program, program sport e rekreasyonnel ki get zot lasante fizik, travay lekip avek disiplin e osi zot byennet mantal.

Nou annan lot programm Mr Speaker, programm servis kominoter kot bann prizonnyen i partisip dan bann aktivite servis kominoter ki en laform *restitution*. Kot i permet zot repar zot aksyon lepase e redonn lasosyete. E sa i osi ed zot re konnekte ek lasosyete.

Mr Speaker, an tou, nou 286 prizonnyen in partisip dan servis kominoter e zot in perform en *total* en total 361 erdtan servis kominoter.

Sa ti en pti *snapshot* lo ki nou apel *programme one*; travay entern, *counselling and welfare, spiritual, sport and recreational community service*. Sa i programm *one*.

Programme two, dezyenm programm i permet bann prizonnyen ki'n pas dan programm enn pou serten letan e depandan lo zot konportman e zot risk sekirite, zot ganny promete dan bann programm de, pou partisip dan programm travay an deor prizon anba sirveyans nou gard prizonnyen.

A se moman nou annan 16 prizonnyen ki pe travay *STC*, 13 *Land Marine*, 5 *IDC Coetivy*, 12 *Ridge to Reef programme* ek 10 kot *PUC*.

Mr Speaker, bi sa programm, se ki nou bann prizonnyen i ganny labitid ek disiplin travay, ki ler zot sorti zot annan sans ganny en travay e ki sa bann landrwa

osi i kapab anploy zot. E sa in arive dan plizyer enstans.

Pou note Mr Speaker, depi ler sa programm in demare an 2015, *Land Marine* in anploy apepre 19 prizonnyen ler zot in sorti e la i en bon lendikasyon kot zot pe ganny sipor pou zot re entegre dan lasosyete pozitivman.

An menm tan zot ganny sa loportinite pou siport zot fanmir finansyelman. Priyorite sa programm osi i pou bann prizonnyen ki i annan *fine* pou zot pey ouswa *child maintenance*. E sa i permet pou redwir popilasyon prizon osi.

Pou lemoman nou annan 56 prizonnyen pe partisip dan programm travay an deor prizon.

Mr Speaker, nou vwar ki prizonnyen ki partisip dan nou bann programm reabilitasyon i reentegre pozitivman konpare ek bann ki pa partisip dan nou programm.

Mr Speaker, la mon pou sot lo *programme three*, trwazyenm programm i permet bann prizonnyen ki'n partisip dan programm enn ek de ek bon konportman, pou kapab fer en aplikasyon pou ganny large lo *license* ouswa lo pardon dan kondisyonnel anba sipervizyon servis probasyon.

Sa programm i permet sa bann prizonnyen pou re

entegre pozitivman avek led servis probasyon.

Mr Speaker, pou lemoman nou annan 4 dimoun ki'n ganny large lo kondisyon pardon e ki anba sipervizyon probasyon. E nou napa okenn dimoun ki lo kondisyon *license* pou lemoman.

Permet nou pou enformen Mr Speaker, ki sa program *Phoenix* i pa statik li. I plito dinamik e ki ganny revize regilyerman e met azour si i neserer. E osi nou revize pou fer sir ki zwenn en swen bezwen nou bann prizonnyen.

Par egzanp nou pe vwar lenportans *restorative justice* pou gerizon nou bann prizonnyen ek zot viktim ki an deor. I annan en program kot sa de group i zwenn ansanm, pou *obviously* repar sa bann domaz emosyonnel ki zot in fer lo zot viktim.

Alors servis prizon i dan demars pou form sa bann dimoun ek nou bann *partner* kle, par egzanp nou bann volonter spirityel, ledikasyon, servis sosyal eksetera. Sa program pou ed nou bann prizonnyen pou zot re entegre e re adapte.

Nou pou bezwen zot sipor dan sa demars vi ki nou pou enkli li dan nou Lalwa ki nou an demars pou revwar. Parey zot okouran nou annan plan pou vin en servis koreksyonnel e pou vin pli azour avek lemond.

Mr Speaker, nou ti ava kontan osi note ki servis prizon pa travay an izolasyon ler nou koz lo reentegrasyon nou bann prizonnyen ler zot fini fer zot santans.

Nou bezwen sipor e kolaborasyon tou nou bann *partner* kle par egzanp servis sosyal, *night shelter*, si i bezwen, Departman Lanplwa pou zot ganny anploye, Lapolis, zot *character certificate* e i annan en koze avek Lapolis lo sa size. E lezot antite Gouvernman pou ede e sipor reentegrasyon nou bann prizonnyen ler zot fini zot santans.

Mr Speaker, ozordi nou'n donn zot en pti bout lo travay servis prizon lo sa bann zafer *rehabilitation*. Me i annan plizyer aktivite dan mentenir en prizon, ki parey si oule en distrik avek defi spesyal. Me pou tousala mon ava vwar zot a la prosenn fwa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis pou ou repons. Onorab Labrosse, ou siplemanter.

HON RICHARD LABROSSE

Mersi Mr Speaker. Minis, mon ava dir ou mersi pou sa lenformasyon byen detaye, ou'n donn bokou la.

Mr Speaker, mon annan zis de pti keston pou Minis. Mon premye keston ki mon ti ava

kontan demann Minis ozordi, nou vwar tou le lannen dan Bidze kekfwa i annan bann serten logmantasyon osi ki monte dan Bidze.

Me sa osi i kree konsern par dimoun deor ki zot koze ki Bidze pei pe al pou prizon. *No matter what* ki nou tou nou konnen parfwa sakenn i fer son fot dan son fason e sakenn osi i ganny pardonnen dan son fason.

Ki mon kestyon pe vini la Mr Speaker, ler mon'n ekout tou sa bann program ki ou'n donneren sirtou sa program *Phoenix* ou'n detay li tre byen, mersi.

Ler nou pe koz pou koup Bidze prizon en kou kekfwa pou nou gete ki mannyer nou kapab fer sa, la ozordi i annan bann program par egzantp nou konnen i annan manze ki zot servi, i annan legim, fri, zannimo, i annan osi pwason.

E mon pa'n tann ou al lo sa bann laliny koumsa, par egzantp lo kote lapas e osi lo kote lagrikol. La kekfwa mon ti ava kontan konnen si atraver sa program *Phoenix* zot pe mazin osi pou revwar sa program e kekfwa pou enkorpor en pe sa bann keksoz ki mon'n dir ladan.

E ler mon pe koz ankor lo Bidze menm kot prizon e lo kote bokou dimoun ozordi pe koz lo lenerzi renouvlab ozordi.

E lo sa kote Mr Speaker, ler nou pe koz dan program reabilitasyon ankor, kekfwa si Minis osi ti kapab dir nou si zot pe mazin al en pe lo sa laliny ouswa si en keksoz ki deza dan zot plan? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon oule remersye Mr Labrosse Onorab Labrosse, pou son kestyon akoz in kouver en gran *snapshot* menm lo *renewable energy* pou prizon, ki nide fantastik tousala. Akoz sa bann program *renewable energy* i pa zis pou prizon i pou pei antye.

Mon konnen Minister Lanvironnman pe fer en gran travay lo bann lekol pou met tousala lo la. So i devlopman ki nou pe fer lo nou *high security prison*, nou *Remand Centre* apre bann lezot keksoz ki nou pe al fer dan prizon, sa pou ganny pran an konsiderasyon. Akoz i en program ki Gouvernman pe pran an zeneral.

Mr Speaker, mon ava pas ek nou *Commissioner Prison* ek son *staff*, pou koz en pti gin lo bann kestyon ki nou'n gannyen ler nou pe fer sa bann travay parey dan zarden bann plan – mon konnen, zot annan

*bees, bann zafer koumsa laba.
Commissioner.*

MR SPEAKER

Mersi. *Commissioner* ou annan laparol?

COMMISSIONER OF PRISON JANET GEORGES

Bonzour Mr Speaker. Bonzour Onorab Labrosse pou ou kestyon. Parey Minis in mansyonnen in dir konmkwa poudir nou annan bokou aktivite ki pe ganny fer lo nou prizon, plante i en keksoz ki ti la avan. Me dezormen i en keksoz ki'n diskontinyen. Akoz personnelman nou pa pe vwar en landrwa pou nou kapab fer nou lagrikiltir.

Me selman nou pe ganny kontak avek Minis responsab, pou nou kapab *allocate* en bout later pou nou kapab konmans nou aktivite, akoz i annan bokou demann. I annan bokou bann prizonnyen zot rantre - zot rantre dan nou *Reception Committee* zot montre nou zot lanvi kot zot anvi plante, akoz se sa louvraz ki zot konn fer. E sa i pous nou pou nou kapab konnen i en *skill* ki pa'n bezwen devlope. I deza en *skill* ki la.

Me prezan nou, nou bezwen rod fason pou nou kapab met - zwenn son bout pou li kapab plante.

So lo prizon li menm nou annan en landrwa me selman

i sitan pti, pou nou kapab fer sa gran devlopman, me selman nou pe rod lespri, nou pe rod landrwa pou nou kapab bouze avek nou prizonnyen pou zot kapab antre dan sa bout kot zot pou plante. Pou zot anmenn bokou fri, legim lo prizon dan plas nou depans larzan pou nou kapab aste.

Lo nivo lapes, mon'n zwenn avek Mr Lionnet ki ti ansarz ki Depite kot *IDC* kot in montre sa lanvi kot i anvi bann prizonnyen i mont lo zil pou kapab fer lapes.

Me *at the end of the day* nou vwar poudir zot annan bokou - dan zot Lagreman i annan bokou demann.

Demann kot nou pa pe kapab fer nou bann prizonnyen mont lo zil si zot lo *methadone*. Sa i nou pli gran defi ki nou pe rankontre. Fodre 100 poursan zot prop zot napa ditou *methadone* dan zot lekor akoz nou bezwen rod fason pou nou kapab fer zot tir *methadone* dan zot lekor, akoz lo zil pa donner *methadone*. Zot pa pou kapab desann toulezour pou zot kapab vin servi *methadone* i vreman difisil.

Me selman ek letan nou pou kontinyen diskit avek *IDC* e nou vwar poudir sa i fason pou nou kapab bouze lo kote lapes.

Lo nivo zannimo, nou annan zannimo lo prizon. Nou deza annan nou, nou aktivite

kot nou pe sonny en pe bef, e sa pou kontinyen dan lavenir.

Me selman nou'n vwar poudir *at the end of the day* prizonnyen i rod fason letan zot dan sa aktivite pou zot kapab *smuggling* keksoz lo nou prizon. Me nou pe ogmant nivo sekirite. E letan nou'n ogmant nouvo sekirite lo nou prizon, nou pou vwar poudir nou pou bezwen ogmant zannimo osi lo nou prizon pou nou kapab benefisye nou osi. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *Commissioner*. Nou a pran kestyon siplemanter lezot Manm. Premye Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou lekip. Mon ti ava kontan profite mon osi pou felisit nouvo Komisyoner Prizon avek tou bann program ki mon'n tande zot pe fer zisteman pou re ankadre nou frer ek ser ki'n komet en lofans e zot vwar zot *Montagne Posée*.

Mr Speaker mon ti ava kontan demann Minis de pti kestyon silvouple. Mon kestyon i baze lo bann sif ki Minis in donn nou an relasyon avek bann prizonnyen ki pe fer en travay an deor.

Ou'n mansyonn 280 ki ou annan dan program e apre ou'n koz osi lo sa bann lezot ki

dan sa program. Mon ti anvi demann avek Minis si dan program travay ki zot annan pou bann prizonnyen *Montagne Posée* eski i en zafer obligatwar sa, oubyen eski zot annan en swa pou zot swazir wi mon anvi ale, non mon anvi reste anndan pa al okenn par?

Dezyenm kestyon ki mon ti ava kontan demande letan nou pe koz lo kestyon an relasyon avek Polisi Reabilitasyon, eski bann dimoun ki'n ganny sans pas atraver reabilitasyon e i ganny sans sorti retourn dan lasosyete, eski i annan en travay ki pe ganny fer pou ki zot ganny zot sa ki nou apel *the character certificate*, pou li kapab rantre dan en lanplwa?

Eski i annan en zafer ki pe akselere sa? Parske souvandfwa i annan en pe retar lo bann *inmate* sirtou ki sorti e zot kontinyen trennen, trennen pou zot ganny en plas travay pou zot kapab osi okip zot lekor. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, ou repons?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Onorab, mersi pou ou kestyon.

Mon ava *deal* ek sa dernyen kestyon premye lo sa zafer *character certificate*. *In fact* yer apre midi, parey ou konnen

mon Minister nou pe pous sa program *digitalisation* ek en lafors enorm. Nou'n fer sa dan Imigrasyon i pe mars byen. Keksoz pe mars ase byen.

La mon pe get Lapolis. E yer swar nou ti annan en *meeting* yer apre midi ek Lapolis. E mon pa oule al koz lo bann keksoz ki nou pe al fer akoz sa pa Lapolis ozordi.

Me selman lo *character certificate* nou ti anmenn en pwen lo la. Akoz nou ti annan en *meeting* pli boner ek CP la pou sa rezon ki ou pe dir. Akoz dek i ou met lo karakter en dimoun ki'n al dan prizon, ou pe dir li i pa pe ganny louvraz. Me selman ou bezwen mete. Akoz sa i en keksoz ki in fer mal.

Me selman parler son progre lo son dernyen moman dan prizon, dan son dernyen *rehabilitation* in demonstre serten sanzman dan son karakter.

E nou ki nou kapab fer, nou kapab donn en pti *attachement* prizon me ki son konportman ti ete e en pe levidans kot in travay - en pe *testimonial* kot sa bann landrwa kot in travay e konplimant sa dimoun ki mannyer i ete ozordi klerman.

So mwan mon krwar ki ou pe mete, ou pe met en laverite de sa boug deor klerman, pou li kapab ganny en sans e *obviously* sa *employer* i ava fer son desizyon baze lo la.

So, nou pe pran sa an konsiderasyon pou enkli apre pou *digitalise* sa osi, ki sa sistenm pe ale ozordi i en pti pe *pedantic* so nou pe bouz devan lo la.

Lo dezyenm kestyon mon ava les *Commissioner* koz lo la.

MR SPEAKER

Komisyoner ou annan laparol, wi.

COMMISSIONER OF PRISON JANET GEORGES

Mersi Onorab Arissol pou ou kestyon. Pou konmanse mon anvi dir i en swa parler pou en prizonnyen li menm anvi antre dan travay.

Me selman nou pe realiz en keksoz nou pe vwar en keksoz, ki parler kantmenm i pa en swa zot pou bezwen fer. Akoz nou pe ganny lasistans avek Lakour. Kot ler Lakour i kondann ou, Lakour i donn ou en swa tou. Ouswa si mon kondann ou 10 mwan prizon, me selman si ou kapab pey sa sonm ou ganny large boner. *At the same time* i pe ed nou, pou nou kapab met sa dimoun dan travay.

E letan nou rantre dan nou resepsyon avek sa dimoun premye zour nou pe *welcome* li lo nou prizon, nou pe dir li koumsa poudir la i la *package* ki nou annan. I vedir poudir nou annan en *package* reabilitasyon si ou anvi rantre dan reabilitasyon. La, la ki

nou annan ou'n dir nou ou kapab fer sa, sa i ou *skill*, la keksoz ki nou pou fer se mon konn fer sarpantye, annou fer sarpantye nou ava kapab ganny en benefisyé pou ou kapab pey ou det ou *fine* oubyen ou zanfan, akòz *lately* nou pe ganny bokou, bokou.

Poursantaz in monte kantite *tribunal case* kot zot pa'n pey pou zot zanfan. Sa i en fason pou nou kapab ed zot. Sa i en swa ki ou bezwen fer e kantmenm parler ou pou pous en bef pou li bwar delo i pa pou anvi bwar delo li, nou pe ganny en pe sa bann kalite latitud. Me selman ler i ariv sa bout kot *welfare* i antre, i konmans *psychosocial* i antre, i konmans vini, i konmans entegre ek sa manrmay boner, pou dir ek li koumsa poudir gete ou annan ou en swa la ou anvi reste la, son larepons i pou dir ou non.

Me selman i montre ou poudir i annan bann lafors ki anpes li travay.

Nou'n vwar poudir pa travay i en lafors. Me selman apre ki zot in pas atraver nou *welfare*, nou *psychosocial* ki'n donn zot en pe ledikasyon pou zot pa reste *behind bars*, sa i en letan pou ou kapab fer ou swa. Nou swazir ou, nou met ou dan program enn apre nou'n vwar poudir vre ou, ou kapab bouz vitman dan program de, dan plas fer 10 mwan dan prizon ou fer zis de

mwan ou santans i fini lanmenm.

E i sa i bann fason ki letan en dimoun i demande, sa prizonnyen i demande be ou pa ou ti devret 10 mwan la ou akòz ou pe ale. I pe ed sa lot osi laba pou montre poudir be al travay osi ou ava kapab sorti pli boner.

E ki nou, nou pe fer lo nou kote prizon, nou'n vwar poudir klasifikasyon i en keksoz ki enportan.

Dan prizon Montagne Posée ler monn antre in napa ditou klasifikasyon. Tou dimoun i ansanm, tou prizonnyen i ansanm. Parey nou pe pran patat, mayok tou nou pe met ansanm.

Non, mwan mon'n santi poudir pou nou kapab fer reabilitasyon, nou bezwen antre dan klasifikasyon e klasifikasyon i koz tre byen avek nou dan *Prison Act*, poudir nou bezwen fer klasifikasyon kot tou *lifers* i ganny met ansan, tou bann dimoun ki vole i ganny met ansanm. E tou *civil prisoner* i ganny met ansanm, kot sa i ed nou pou nou kapab reabilit en dimoun letan i ganny klasifye. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *Commissioner*.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker, permet mon pou donn laparol Mr Dodin ki i

annan enn de keksoz pou azoute.

MR SPEAKER

Mr Dodin ou annan laparol.

DEPUTY COMMISSIONER SAM DODIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab. Zis pou mwan azout sa ki Komisyoner osi in dir, dan sa lespri ki nou ti ava voudre ki i vin 100 pousan obligatwar, kot tou dimoun i *engage*, me selman i annan serten limitasyon.

Zis pou mon azoute parey nou annan laspe sekirite, *risk factors of sa inmate* osi i zwe en rol ki determinen si nou kapab met li lo program de pou li al travay parey ou konnen poudir ki i an deor kontak avek piblik, kontak avek lezot manm fanmir e la nou bezwen balans sa bann risk ki i kapab poze pou sa dimoun menm e osi pou servis prizon.

E dezyenm keksoz osi ki nou gete, limitasyon bann *placement* bann *slot available* dan sa bann landrwa travay zot osi zot travay ek en kota.

Unfortunately menm si i annan bann *inmates* ki demande pou annan serten *skill* parey kot *PUC* en legzanp, me selman zot osi zot annan en *quota* ki nou pa pe kapab plas zot lo sa bann *placement*. Sa i bann limitasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi *Deputy Commissioner*. Onorab Mondon ou kestyon.

HON TERENCE MONDON

Mr Speaker, mon kestyon se pou regard en pti pe bann sif pou Minis elabor en pti pe lo pousantaz prizonnyen ki antre dan prizon ki sorti, ki pousantaz ki pe retourn prizon? E petet si i kapab dir nou dan ki klas bann prizonnyen ki nou pe vwar zot pe kontinyen retourn prizon?

E an relasyon avek sa reabilitasyon sirtou bann dimoun ki pe vole, bann dimoun ki fer krim vol, ki programm spesifik zot annan pou zot ki vreman. Akoz zot i annan en tandans ki ler zot sorti zot rekontinyen al fer vol e zot retourn dan prizon? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mon a reponn sa dezyenm kestyon apre lo sa pwen *residivism* mon ava pas ek *Commissioner*.

Lo sa bann zafer ki en dimoun i fer en vol apre i retournen ale sorti, nou pe esper nou *high security prison* vini. Ler ou retournen ou pa menm retourn menm landrwa

la, ou pou ganny envite en lot landrwa.

So *basically* sa *high security prison* pou vin en gran *deterrence* pou *repeat offenders*.

Akoz i pa pou gou pou al laba.

Mon ava pas laparol avek *Commissioner* pou eksplik lot bout.

MR SPEAKER

Mersi. *Commissioner*?

COMMISSIONER OF PRISON JANET GEORGES

Mersi Mr Speaker. Permet mon pou pas laparol avek Ms Elsa kot Probasyon pou kapab reponn kestyon lo *statistic*.

MR SPEAKER

Wi *probation officer*.

PRINCIPAL PROBATION OFFICER ELSA NOURRICE

Mersi Mr Speaker. E mersi pou ou kestyon Onorab. Bonzour bann Onorab prezan.

Sa kestyon ki ou'n demande Onorab Mondon, i enn sa *performance indicator* ki nou targete. Ler ou pou vwar Bidze toultan i la dan nou en keksoz ki nou pe toultan pe mannyer mon kapab dir sa, en keksoz ki nou pe met lizye lo la.

Ki nou anvi konnen? Nou anvi konnen si nou program parey zot in demann nou, si nou annan en program

reabilitasyon, si nou bezwen ganny revwar tanzantan. Parey nou dir en program ki dinamik aköz i en keksoz ki nou pe *monitor*.

E nou pe vwar ki lakantite dimoun ki pe retournen si zot in deza pas dan nou program avan e ou vwar lakantite ki pe retournen i *very* minim, i pa bokou.

So i demontre ki sa program i marse. Aköz pa bokou - apepre 10 pousan. I annan bokou *recidivism* i annan bann *second offender* ki pe rantre, me selman nou vwar bann ki'n partisip dan nou bann program sans retournen i *very* minim. So pou nou sa i enportan.

E osi pou lemoman la mon pa konnen si zot okouran nou ti annan nou'n zwenn lafors avek *UNISEY* e zot pe fer en *survey* lo *recidivism* e ki byento *from* sa *survey*, nou a konnen ki fason pou nou revwar nou program reabilitasyon, pou nou kapab target sa bann ki pe retourn prizon ki pe *re-offend*.

So *very soon, probably* sa lannen fini *or* lannen prosen boner, nou ava ganny larepons sa *survey* pou nou konnen ki fason pou nou kapab target sa group ki pe parey nou dir monte desann prizon.

E osi *sorry* pou azoute i annan sa persepsyon ki nou bann dimoun i monte desann prizon. Me par kont par ki pe

arrive nou annan dimoun ki dan prizon, ler i sorti i annan *case* ki ankor *pending* Lakour li.

So i en keksoz ki nou pe revwar avek Zidisyer, ki sa dimoun i dan prizon si i pou kondannen fer li en sel kondannen.

Akoz i annan bokou parey Komisyonner i dir ou nou vwar zot lo *Reception ; Reception Committee* i en Komite ki tou sa ki dimoun tou sa bann kondannen sa bann prizonnyen ki antre prizon nou vwar zot, nou fer zot konnen ki bann program, kote bann servis ki *available* pou zot. E la ki zot pou vin dir ou mis mon pa'n *re-offend* mon sa lofans ti depi, par egzanp depi 2017. Prezan ki zot kondann mwan.

So sa i en pe bann keksoz, bann konstrent ki nou pe *go through* avek bann dimoun ki... Dimoun deor i krwar i pe monte desann. Me selman i bann lofans depi avan. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi. Bon, prosen kestyon Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon.

Mr Speaker, permet mon pou zwenn bann dimoun ki'n koz avan mon, ki'n felisit nouvo Komisyoner Prizon Mrs

Janet Georges ki non selman son non i obor tre pres avek sa enn ki pou mon madanm, me zot annan menm zour lanniverser.

Mr Speaker, i en gran loner pou annan bann dimoun osi *committed* ki nou la devan nou ozordi, pou reponn sa kestyon tre enportan ki Onorab Labrosse in anmennen.

Mon kestyon Mr Speaker, se sa enn swivan

Minis ki mannyer ou vwar de keksoz dan konsepsyon sa program?

Premyerman sa lespri ki Konmisyoner St Anjes ti'n konmans diskrit lo la, pou annan en *Lalwa Parole* - so ki tou bann prizonnyen i ava annan en drwa otomatik pou al lo en *Parole Board* e zot pa pou bezwen fer laplikasyon anba *Pardon*.

E dezyenmman ki zot - mon konpran tre byen ki nou pa kapab fer travay dan prizon vin mandatwar aköz i pou Anti Konstitisyonnèl e donk nou bezwen fer li vin en keksoz ki dimoun i ava vin *volunteer* pou fer. Me, eski zot ti ava kapab konsider si zot pa ankor konsidere e kekfwa mon ti ava kontan zot lespri lo la - en *scheme* kot bann prizonnyen ava kapab travay e an retour zot ava ganny en revizyon lo zot santans, travay pa deor *unsupervised* me travay lo bann *scheme* ki pou ganny *run* par prizon li menm.

E mon annan en legzanp par egzanp lalyann anvaisan dan bann landrwa kot pei i ava benefisy e an menm tan prizonnyen zot menm zot ava benefisy avek en lekspektasyon ki zot santans i kapab ganny redwir. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis, mon santi ki ou ti adres serten sa bann *scheme* dan ou premye repons. Ou kapab zis rezimen pou Onorab Georges *please*.

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi, Mr Speaker. Me mon osi kontan ki Onorab Georges in met sa bann diferant *area*. Vreman mersi pou ou rekonnet, ki bann *staff* prizon i *very highly committed*. *Thank you for that*. Mon krwar i enportan ki nou rekonnet sa, akoz sa louvraz anler laba pa fasil.

Me selman an-menm-tan sa bann *standards* ki zot pe swiv, bann *standard international*, sanmenm sa ki ed nou dan sa gran viktwar - mon pa dir viktwar - dan sa gran *achievement of the Mo Ibrahim Report* ki ou'n koz lo la bomaten.

So tousala i pran par nou lespri anmenn li devlop nou *nation building* ki nou pe fer dan pei en louvraz ki sitan larz me parfwa dimoun pa rekonnet.

Ou'n koz lo *parole*, mon konnen ou ek *previous Commissioner St Anges* in travay en kantite lo la. E natirelman *Commissioner* osi pe swiv - pe kontinyen dan sa menm laliny.

E nou bann program *whether* nou *build that in lo sentences and all that would be something* mon pa konnen, ou ki ava dir mon pli byen si in ganny mete dan sa soz akoz ou ti travay lo la.

Me servi dimoun lo *productivity* pou netway *creepers* mon byen kontan ki ansanm avek Lapolis ek lezot lazans, la *Probation Department* in ganny - mersi *by the way* pou Lasanble ki'n donn nou en pti pe plis *probation officers* dan nou Bidze ki'n permet nou pou fer sa.

Akoz sa ou pa kapab zis fer si nou napa *proper probation officers* pou *monitor e guide* zot lo bann *outside community work*.

La ou'n donn zot sa - mersi nou oule travay serye lo. Me mon ava pas laparol ek *Commissioner* petet pou koz *the parole and how you see* sa progre dan nou prizon la . Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Commissioner* ou annan laparol.

**COMMISSIONER OF PRISON
JANET GEORGES**

Mersi Onorab Georges pou ou kestyon.

Definitivman lo mon kote sa lo kote *Lalwa Parole* i en keksoz ki mon personnelman mon pou kontan avek mon tim *management*.

E *in regards of* remisyon. Remisyon konmela i fer nou louvraz fasil. Letan Ziz i anvoy son santans i dir sa dimoun i merit en remisyon. E mon mazine poudir vi ki zot pe deza ganny en remisyon aköz i deza anba nou *Prison Act* kot remisyon i lirazab, parey *license*. So nou pe mazine si pou rekonsider en lot *scheme* ki pou en fason reabilitasyon, i pou *like* en dezyenm remisyon, kot mon santi i vremen i en keksoz ki nou bezwen travay lo la pou nou kapab rekonsidere. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou'n - *Probation Officer* i annan en keksoz pou li azoute. Wi?

**PRINCIPAL PROBATION
OFFICER ELSA NOURRICE**

Mersi Mr Speaker. Zis pou azout lo sa *scheme* - Onorab Georges i en keksoz ki nou'n diskite en pe letan ki nou anvi fer en *Privilege Scheme*.

Sa *Privilege Scheme* nou anvi met an plas pou ganny pwen. Si ou partisip dan bann program reabilitasyon, *be it*

bann program spirityel, travay, servis kominoter ou pou ganny pwen e sa pou ede parey ou pe dir ki nou redwir lo sa santans.

La ki mannyer i pe pase la *it's like* nou pe pini zot la. Nou pa pe fer nou program pa pozitiv aköz otomatik zot ganny sa en tyer remisyon. Prezan ler zot fer fot dan travay nou pe tir sa remisyon. Nou pe pran zour ek zot, ki i fer mal.

Me selman ler nou pou vin ek sa nouvo *Lalwa*. Ler nou *Lalwa* pou ganny revwar ki nou pe vin *correctional*, nou pou annan sa *Privilege Scheme* ki ler ou partisip dan sa bann program ou letan i redwir. So sa i pou apel en *Privilege Scheme*. So en keksoz ki nou an diskisyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *Probation Officer*. Nou'n pas 38 minit lo sa kestyon, i en pe bokou. Mon annan ankor 3 Manm ki'n lev lanmen. Mon pa konnen si *panel* i kapab donn en repons. Mon ti ava kontan zot ganny en repons pou zot kestyon si zot annan, me selman nou annan lezot kestyon pou pran avan midi edmi.

Donk nou a seye, me selman mon pou bezwen termin kestyon dan 5 minit koumsa. Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon osi konman en madanm mon ti ava kontan felisit Komisyoner Georges konman en madanm dan sa pozisyon.

Mon kestyon i kalite program zot annan pou bann madanm? Eski bann *inmate* madanm i ganny sans pou ganny plase dan en travay an deor prizon parey bann *inmate* zonn? E si non aköz? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ek *panel* en pe bref silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Commissioner i ava reponn sa Mr Speaker. Ale kouver.

MR SPEAKER

Yes, Commissioner?

COMMISSIONER OF PRISON JANET GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab, pou ou kestyon. Wi, bann madanm avan sa zot ti ganny sans al an deor pou zot fer en pe travay lapentir aköz zot ti atase avek *Penlac*.

Me apre sa tou in fini. Me selman depi ler ki mon'n rantre prizon in montre mon poudir bann madanm i pou bezwen rantre dan program travay.

La pou lemoman nou annan nou bokou madanm ki pe rantre dan nou program enn. E koud in rekonmanse lo

prizon, aköz zot pe fer bokou louvraz dan koud e apre sa nou pe mazine poudir *soon* ki zot fini avek zot program enn, mwan avek *Probation Officer* nou deza lo teren, nou deza deor pou rod landrwa pou nou kapab met zot. E *STC* i deza pe ouver laport avek nou pe zis atande, kot bann madanm pou bezwen retourn deor pou zot kapab rekonmans travay. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Sorry*, ou repons in en pe bref Onorab Esparon. Onorab Larue, ou kestyon.

HON FLORY LARUE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou *panel*. Enn bann keksoz ki mon'n letan mon'n pas dan zot lalis bann keksoz ki zot *provide* konman bann servis, mon pa'n antann kekfwa zot annan keksoz pou fer avek ledikasyon.

So eski zot annan kekfwa en program en pe pli *firm* pou bann ki la pli lontan, pou zot kapab kekfwa regard zot nivo ledikasyon? Nou pe koz lo kote akademik isi.

E eski okenn sa bann program i aplik pou bann dimoun ki lo rimann, eski zot annan program pou zot? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis?

MINISTER ERROL FONSEKA

Yes, Mr Speaker, *Probation Officer* i ava koz lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Probation, yes?

PRINCIPAL PROBATION OFFICER ELSA NOURRICE

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab Larue pou ou kestyon. Wi, nou bann rimann zot pa partisip - mon ava reponn sa dernyen kestyon avan - nou bann rimann i pa partisipe dan nou bann program - par egzantp nou program i an par letap enn, de, trwa.

So zot pa kapab partisip dan program de pou al travay an deor, akoz zot ankor *still* lo rimann zot *pre trial*. Me solman zot kapab partisip dan program enn kot i merite.

Me selman zot siny en *volunteer form* ki konmkwa zot deside partisip dan sa program. Akoz ki i arive nou bann kondannen ki pe travay lo program *one* zot ganny en *pti allowance* - kapab siport zot.

So sa bann dimoun ki lo rimann zot pa benefisye avek sa. So zot siny en *pti dokiman* ki akoz ou pa kapab fors zot travay. Sa i pou nimeron enn. Apre?

MR SPEAKER

Lo size akademik.

PRINCIPAL PROBATION OFFICER ELSA NOURRICE

So, Lo kote ledikasyon nou ti annan en program ledikasyon an plas, me ler *COVID* in tap nou sa ti'n nou ti bezwen arete.

Me selman ki nou fer, nou annan bann kondannen ki vini *one on one* zot ekri zot let par egzantp i dir ou i anvi fer son *A level*. La nou pou ed sa enn ki anvi fer son *A-level*. I vin ouswa enn ki vini i dir ou i anvi fer son degre la nou fer kontak nou fer Lagreman nou fer kontak avek Liniversite Sesel pou nou kapab gete ki fason nou kapab ed sa dimoun.

Apre ti annan enn ti al fer en program an deor, mon'n bliye mannyer ti apele sa program *learning something*, ki ou al fer adisyonnal ou kapab ganny ou sertifika ki i ti ale dan Sanmdi ti al 6 Sanmdi ki ler i fini son 6 Sanmdi ti ganny son diploma.

So i annan sa bann nesesite si i annan ki vin devan ki pare, nou fer.

Me selman par kont nou anvi fer rediskisyon avek *SIDOL* ki zot kapab reantre pou kapab vin ed bann pou aprann *the basic* pou bann ki pa konn ekri. So sa i en keksoz ki an diskisyon avek *SIDOL*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *Probation Officer*.
Onorab Loizeau, kestyon.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Vitman, Mr Speaker, mon anvi demann *panel* vi ki bokou sa bann kondannen zot annan bann viktim deor zot, kot swa zot in vol serten lobze valer sa bann dimoun, zot ganny kondannen. Me selman sa bann dimoun zanmen zot bann lobze in ganny rekipere pou zot kapab resevwar. Zot *end up* ek nanryen zot.

Vi ki la i annan sa program zot al fer bann travay, an deor. Dapre konpran i annan en larzan ki zot gannyen, eski dan sa larzan zot gannyen osi i ganny servi pou rekonpans sa sa bann viktim ki'n ganny vole, vi ki zot keksoz pa'n ganny rekipere. Eski an travayan zot osi peye pou sa bann keksoz ki zot in pran? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Loizeau.
Minister.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mon kontan sa kestyon Onorab. E mwan osi mon ti pe kalkil sa e pou bann dimoun ki al vol bann ferme ki finalman zot kapab al travay ek sa ferme fer en pe louvraz pou bann keksoz.

E mon'n koz *very briefly* monn koz ek *the new AG* e mon annan en apwentman pou mon koz ek li lo sa size ki mannyer *the best legally* nou kapab fer sa.

Selman mon krwar en nide ki nou devret get ladan ki sa dimoun *especially* parey mon pe dir pou bann ferme, ki pe soufer en kantite aköz pou annan sa levidans pou anmenn Ankour tousala. I annan lezot konplikasyon ki parfwa zot *get away with it*, alor mon krwar en bon kestyon ki nou pe fer, mon pa konnen si *Commissioner* i kapab azout lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mon konnen *Probation Officer* in sinyale ki i anvi azout keksoz? Ou ava azoute silvouple. Fer li bref.

PRINCIPAL PROBATION OFFICER ELSA NOURRICE

Mersi Mr Speaker. Mersi pou ou kestyon Onorab. Ki nou pe vwar dernyen lannen la, en bon pe sa bann *Court order* ouswa sa bann santans ki nou pe gannyen, ler sa bann dimoun i ganny kondannen, ler ou pou lir lo la i mete i annan en konpasyon pou pey sa viktim.

So nou pe gannyen sa bann ka, kot i annan dimoun zot kondannasyon par egzanp 3 an prizon *plus* i annan tan larzan pou pey sa viktim.

So nou pe gannye sa bann ka e i annan viktim ki pe gannye zot konpansasyon pou bann domaz ki sa dimoun in fer. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Bon, nou ava kapab aret la pou sa kekyon pou nou kapab pas lo lot kekyon.

Mon ava remersye *panel* ki la pou zot partisipasyon e mon ava swet zot bonn kontinyasyon dan zot travay. An menm tan mon ava demann ler zot sorti mon ava demann madanm raporter pou apel lot delegasyon. Mersi.

Bon bonzour e byenveni Mr Robert Ernesta Direkter Zeneral dan Dezas *Risk Management*, Mr Jean-Luc Mondon *Consulting Geologist* dan sa divizyon.

Nou ava envit zot pou partisip dan kekyon 230 ki dan non Onorab Sathya Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour Minis ek ou delegasyon.

Kestyon i lir *comme* swivan; Eski Minis pour Zafer Entern i kapab enform Lasanble ki zistans proze pilot stabilizasyon Saint Louis Hill kor deboulir later ti arive le 7 Desanm 2023 ki tonm anba son portfolyo atraver *DRMD* in

arive, ki si sa ki'n ganny fer e ki i reste pou fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, ou repons.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. E ankor enn fwa mersi Onorab pou ou kekyon. E mon konnen ou annan en gran lentere vi ki ou osi ou bann dimoun Serret isi. So mersi pou sa kekyon.

Mr Speaker, swivan dezas glisman teren dan rezyon nor Mahe prensipalman dan distrik Saint Louis, Beau Vallon e Bel Ombre ki ti arive le 6 Desanm 2023, kot malerezman ti annan fatalite, Gouvernman ti toudswit pran mezir nesese pou garanti sekirite popilasyon ki'n ganny afekte.

An premye lye Gouvernman atraver Minister Gouvernman Lokal an kolaborasyon avek Divizyon Risk ek Dezas ti pran desizyon pou evakye bann zabitan ki ti a risk, akoz sityasyon lapli ti pe persiste.

Ziska ozordi, i annan fanmir ki pa ankor ganny permisyon pou retourn kot zot reste, akoz teren dan zalantour zot lakaz pa ankor stab.

Malgre i annan zabitan ki'n retourn se zot, nesese evakyasyon i reste an realite dan bokou landrwa par lefe ki

gro lapli i kapab deklans en glisman teren dan nenport ki moman.

Pou sa bann zabitan, Gouvernman Lokal an kolaborasyon avek *DRMD* in finaliz en plan evakyasyon dirzans. Atraver Ladministrasyon Distrik bann zabitan konsernan in fini ganny enformen lo ki aksyon zot bezwen pran dan sa ka si i neserer.

Mon profit sa lokazyon pou remersye sa bann zabitan pou zot korporasyon kontinyel e demann zot sipor pou fasilite bann travay pou anmenn sekirite dan zot kominote.

Mr Speaker, Gouvernman ti osi demann lasistans enternasyonal pou fer evalyasyon zeolojik lo bann sit afekte e zeolog sorti *La Reunion* ansanm avek zeolog lokal - nou annan enn obor nou la Mr Jean-Luc Mondon - ti fer en travay enportan pou enform Lotorite lo menas i egziste.

Fas a bann defi, Gouvernman ti rod lasistans eksper enternasyonal pou antreprann travay rehabilitasyon lo bann sit afekte.

Lemonn an antye i rekonnet kapasite e profesyon Laswis dan sa bann domenn e kontak ti ganny fer avek en konpanyen *Suisse the ... technic*.

En bann kondisyon ti ganny ki Gouvernman ti negosye se ki konesans ek teknoloji pou reabilit bann sit glisan teren i ganny transfer avek nou bann eksper Seselwa.

Aprè bokou negosyasyon sa konpanyen ti anvoy en lekip Sesel an Avril 2024 pou etabli labaz sa korporasyon, ensi ki fer en letid aprofondi lo teren determin lafason antreprann sa proze avek kolaborasyon bann *partner* lokal. Sa rapor final ti ganny prezante avek bann Minister e lazans konsernen enkli estimasyon finansyel sa looperasyon.

Le 11 Zilyet 2024, *Cabinet* ti aprouv en sonm 26.4 milyon Roupri pou antreprann sa proze pou garanti sekirite bann sitwayen dan sa bann landrwa. An tan ki sa proze i vize ver stabilizasyon apre en dezas responsabilite kordinasyon i reste avek *DRMD*.

Mr Speaker, proze in deza konmanse. Travay prensipal pou ganny fer lo montanny Saint Louis. A sa pwen les mwan enform Lasanble ki en nouvo glisman pe devlope lo sa menm sit ki kapab fer deroulman loubraz pli konplike.

Mon oule osi reasir tou zabitan Saint Louis, ki sa nouvo dekouver i anba sirveyans e an ka neserit i

neseser aksyon neseser ava ganny pran.

Travay lo Montanny Saint Louis pou osi moman kot bann kontrakter Seselwa pou ganny lantrenman pou zot kapab travay lo lezot sit apre.

Sa bann louvraz swivan i ganny fer in fini ganny fer. Mon a repet sa ankor sa bann louvraz swivan in fini ganny fer.

Enn; plan pou en nouvo semen ki pou permet bann gro konminyon retir debri e *facilite* akse lo sa sit osito ki SIA i fini idantifye kontrakter atraver prosedir normal travay ava konmans lo sa semen.

Dezyenm, *wayleave* in fini finalize ek bann propriyeter kot semen pou pase. E la mon oule remersye zot pou sa korporasyon.

Wayleave osi pe ganny negosye pou en santye ganny kree par lao kot lema *Cable and Wireless* lo latet Saint Louis, pou permet lekipman ariv lo sit.

Laranzman pou bann lekipman spesyalize pe ganny fer e espekite ariv Sesel an Desanm sa lannen. En tim profesyonnel Seselwa ki enkli enzenyer e zeolog pou deplas e al an *Suisse* an Fevriye pou konmans premye parti formasyon pou transfer konnesans lo zot.

Louvraz prensipal lo montanny Saint Louis pou

konmans an Avril 2025 pou en peryod 70 zour.

E rezon pou sa, se pou permet landrwa stabiliz apre nou pe rod lapli dan Desanm. Enn fwa louvraz in fini lo montanny Saint Louis, kontrakter lokal pou fer stabilizasyon lo lezot sit anba sipervizyon bann ekspers *Suisse*.

Nou espekite ki tou sit pou'n fini ganny stabiliz ver lafen Out 2025 depandan lo klima. En kantite lekipman spesyalize pe vini. Alor tou lekipman pou reste pour Sesel. Akoz i annan lekipman an plis ki pe vini.

Mon'n donn direktiv *DG DRMD* pou prezant en plan detaye lo stokaz, kontrol e *maintenance* sa bann lekipman spesyalize en si ki modalite servis par bann kontrakter lokal.

Antan ki bann seksyon mitigasyon risk kot *DRMD* i sa younit ki annan responsabilite pou sirvey bann rezyon a risk dan pei, an kolaborasyon avek zeolog avek Minister Gouvernman Lokal, mon pe remet sa responsabilite avek zot.

Zot ava gard en rezis bann kontrakter kalite e osi responsab pou organiz formasyon nouvo Seselwa pou garanti kontinite konnesans konman en garanti sekirite tou nou bann sitwayen ki reste

bann teren ki kapab ganny aksidan.

Mr Speaker, mon oule osi enform Lasanble ki i annan plizyer travay ki kontinyelman ganny fer pou diminyen risk lo nou popilasyon.

An se moman *DRMD* an kolaborasyon avek Minister Lanvironnman, Lazans Lenfrastriktir e *SFRSA* pe finaliz proze Larivyer Manmzel Anna. Larivyer Manmzel Anna i sa landrwa kot ti annan sa gran deboulir kot en madanm Bel Ombre ti perdi son lavi.

Baze lo letid ki'n ganny fer par zeolog etranze ek lokal, i absoliman nesese pou fer en glisman teren kontrole pou anpes en nouvo katastrof dan ka gro lapli.

Osito ki prosedir nesese i vini travay pou konmanse e la nou bezwen korporasyon bann zabitan rezyon.

Mon profit sa lokazyon pou remersye propriyeter sa landrwa pou son sipor pou sa loubraz delika e danzere. Gouvernman i reste angaze pou ofer sekirite son pep a tou moman.

Mr Speaker, finalman mon profit sa lokazyon pou remersye tou dimoun ki dan en fason ou en lot in ede dan sa proze e pe kontinyen ed nou, akoz sa i en travay nesese, travay danzere, en travay vreman ki zanmen nou ti krwar nou pou arive lo Sesel

e la nou bezwen *deal* avek. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Naidu ou siplemanter.

HON SATHYA NAIDU

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pou en repons tre konstri detaye. E sa dan li menm i demontre in annan en kantite zefor ki'n ganny mete, pou nou kapab ariv a sa staz an sa ki konsern lenplimantasyon sa proze. I en proze ki ekstrememan enportan.

Prenon kont i pou premye fwa dan listwar Sesel ki nou pou antreprann en tel proze. Nou'n ganny enformen poudir ki i pou annan en depans signifikan pou ganny fer vizavi lekipman.

Alors, eski i annan e refleksyon ki zot, zot pe fer lo zot kote ler i pou konsern bann proze dan lefitir, ler i pou annan bann lezot kontrakter ki pou angaz dan bann lezot sit?

Nou'n gannyen poudir Saint Louis Hill pa sel sit i pou annan lezot lokasyon. Alors dan sa refleksyon, dan sa travay ki zot annan devan zot, ki mannyer eski zot pou *factor in* sa laspe pou ki ler Gouvernman pe fer en gran depans lavalier 10 milyon sote - *that's the estimated cost*, ki mannyer eski nou pou kapab

fer sir ki Gouvernman pe ganny en keksoz an retour, ler nou annan bann kontrakter prive ki pou angaze dan sa travay?

Zisteman lo kontrakter prive, ki kantite kontrakter nou espekte pou kapab partisip dan sa prosedir, ouswa travay ki sa lakonpanyen *Suisse* i anvizaze enplik zot ladan?

Akoz mwan mon'n ganny notifie poudir ki i annan en limitasyon lo lakantite kontrakter ki kapab angaz zot dan en tel proze.

E prenon kont pli boner ti'n annan en group en eksper sorti *La Reunion*, ki kantite sit eski sa bann zeolog a kote Mr Jean-Luc Mondon - mon kontan pou vwar li, mon bezwen osi profite pou felisit li pou sa letan devouman e kouraz ki in toultan annan ver son travay e son pei. Mersi mon frer pou sa travay ki ou'n fer. E i reste ankor en bon pe pou fer.

E zisteman lo sa dezyenm *slide*, dimoun in raporte zot annan serten konsern - *is it a cause for concern* baze lo ou lekspertiz a sa ki konsern sa dezyenm *slide* ki'n ganny raporte en mwan pase? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis, ou repons?

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi, mersi Mr Speaker. Mersi Onorab e Onorab en lot pwen mon bezwen fer resorti i ou prop langazman dan sa proze.

Mon konnen nou lo teren me pa zis sa ou leker i ladan, pa zis sa akoz ou rekonnet sa danze. Me ou lanvi pou fer le mye pou distrik Saint Louis mon konnen i apros ek ou.

Mr Speaker, mon kontan osi ki ou'n rekonnet nou bann zeolog lokal - Mr Jean-Luc ki ti vin devan konman en volonter - i ankor en volonter, i pe travay sitan ek lezot zeolog lezot enzenyer.

So vreman sa mon byen kontan mon kapab fer rapor lo la, ki tou bann lazans ki pe travay lo sa i tre en gran *coordinated team* sa. E mon pe vwar en korperasyon enorm e bann diskisyon tre pran pe arive. E nou bezwen fer sa bann diskisyon.

Akoz parey Onorab in koze, sa i en gro sonm ki Gouvernman in met devan e in met devan sa gro sonm akoz sa lentere danzere ki i kapab egziste lo lakaz e parey nou konnen i annan serten sityasyon lanmor ki nou pa ale ganny repete.

An menm tan nou bezwen rekonnet lo Sesel nou'n annan serten *unplanned urbanisation* ki mannyer zot apel sa kot dimoun akoz zot landrwa i prive, zot later i pou zot, zot in deside fer zot lakaz,

me zanmen in annan en plan ki, ki mannyer en lakaz ki pou mwan lo sa bout teren pou afekte mon vwazen pli anba laba.

E la ou pe vwar delo, menm mon ti dan distrik Bel Ombre de Sanmdi pase ki 17 lakaz tou sa bann lakaz ozordi pe ganny delo ladan ki 1 an pase ti napa. So sityasyon in sanze. Nou bezwen get sa bann kondisyon ki pe arive lo sa *unplanned urbanisation* pou kout nou en kantite larzan pou rezourd sa e nou osi espekte ki bann dimoun dan zot prop lakour e zot pe fer sa ki zot kapab fer zot menm.

Lo kestryon kontrakter e bann lezot sit, les mwan reasir dimoun ki nou tim zeolog - tou bann dimoun ki pe travay lo la pe fer sir sak fwa i annan en lapli - pa zis en gro lapli en lapli kontinyel, si en *drizzle* ki *last* en gran kantite letan nou bann dimoun pe *monitor* sa. E o moman nou pou ganny en rapor ki vreman sa bann landrwa pe vin *unstable*, nou annan plan evakyasyon.

So *DRMD* ek sa bann lezot lazans, pe vreman fer louvraz ki dimoun pa pe vwar me selman pe arive.

Me lo ki mannyer nou pou deplas nou bann kontrakter, mon ava pas sa en pti kou ek *DG* mon krwar mon pe koz tro bokou. *DG* petet ou kapab *fill the gaps*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Direkter Zeneral ou annan laparol.

DIRECTOR GENERAL ROBERT ERNESTA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Bonzour tou dimoun. As *regards* kontrakter e konsern Onorab pou si monn konpran li byen *maintenance of the technology* dan pei a lonterm.

E dezyenmman ki personn napa monopol lo sa teknolozi ki nou pe enporte.

So dan nou laranzman travay, nou annan en lekup lo la i annan zeolog i annan en *risk officer* sorti kot nou. Apre i annan de enzenyer sorti kot *Land planning*, ki zot annan responsabilite garanti *maintenance* teknolozi partaze parmi kontrakter lokal.

So ansanm nou'n konmans travay lo en plan, *how to transfer the technology from the main group*.

Akoz lo travay inisyal ki pou ganny fer lo Saint Louis Hill ek bann lezot sit, nou pa pou kapab met en kantite dimoun.

So nou pe travay lo en plan lo mannyer nou pou *involve* lezot kontrakter dan bann *subsequent jobs* pou zot dousman, dousman pran sa - *take over* sa *skill* ki i ava enkli *maintenance* zouti, servi bann zouti e lezot.

So sa i deza dan plan. Mon panse ou ti annan en lot kestyon *regarding* zeolog ki ... ?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker, mon pou envit nou zeolog Mr Jean-Luc Mondon pou koz en pti gin lo sa *risk assessment*. Me mon krwar i enportan pou piblik konpran egzakteman ki mannyer nou fer sa. Mersi.

CONSULTING GEOLOGIST JEAN-LUC MONDON

Bonn apre midi ankor, tou Onorab e ki a lekout, Seselwa.

Yes, when it comes to risk assessment, i en louvraz ki nou'n fek konmanse *straight away* selman ler ou al lo en *site* mon osi anmenn leker mon bann koleg travay *which is from Petro Seychelles*; sa i bann *geologist scientist* ki aktyelman mon bann *mentors* ki mon anmenn avek dan mon ledon. Nou'n toultan travay dan *Petro Seychelles* ki nou'n mete *risk assessment* deza dan bann serten landrwa.

Be *landslide* i pa en keksoz ki nou kapab *forecast straight away*. So i pa'n vremen arive enn de fwa e parey Minis in dir i annan serten konstriksyon ki'n ganny fer enn ler dan bann landrwa ki nou pa'n espekte serten mouvman arive.

And avek letan *from day-to-day* ler nou'n al dan *field*

nou'n vwar tel, tel karakteristik, lo tel, tel teren tel, tel sanzman.

Tousala *over the years* nou'n anmase nou'n met li dan en sistenm en sistenm zeografik, ki demen nou'n kapab analize, nou'n kapab *forecast* serten landrwa ki *prone* pou annan *landslide*.

Kwa ki fer li en pti gin pli difisil, nou pa'n zanmen eksperyans bann sa kantite *landslide* dan nou legzistans as bann Seselwa dan Sesel, nou'n konn 1862 apre nou'n konn enn de ros ki'n deboule.

Be as en Seselwa nou bezwen apresye poudir tou ros ki ou vwar lo lakot, i sorti laba anler. *And* nou as bann syantis ki dan *field*, nou'n aktyelman *map out even* vwar kote bann *previous landslide* in egziste. E Mahe espesyalman nou pli gro zil i en landrwa ki'n toultan eksperyans *landslide*. Nou pa'n dan sa bann letan pou nou viv zot sa kantite nou'n vwar enn de.

Me *when it comes to* prezan *the risk analysis* ki nou, nou pe met dan lo nou zil, i premye *front year of* prevansyon.

So ler nou'n prezant en *risk map or* model, nou pou prezant avek tou *stakeholders* ki dan sa lentere. Nou pou bezwen sey amann lafason ki mannyer nou met lenfrastruktir lo nou bann

teren, *because this is bann keksoz right now* ki pe fer sa bann prosesis ariv pli vit ki i sipoze.

So this where nou pe travay plis ladan. *Sometimes it feels like* i petet i pe pran en ta letan, me i en louvraz ki ou bezwen fer li pa vitman ditou pangar ou al fer en sityasyon vin pli grav.

Prezan kestyon pou *from* Mr Naidu. Nou'n fer nou dernyen *site visit* ankor semenn pase lo sa nouvo *slide* ki ti pe devlope obor sa enn kot Semen Serret anba.

I ti'n *as if* i ti en pti gin, pa dir pli ptipti, me selman i pli *shallow*. Ti annan pli ptingin later laba. So ler sa bann *wash* in pase in tire, ou pou vizibleman vwar poudir ler ou pase pe gete poudir i pli kler lo son bor.

Me ki'n arive, in ekspoz bokou plis ros ki sa enn lot kote. Sa bann ros i aktyelman *look* en pe pli stab zot i *part of* glasi. Me i montre ou poudir sa i en landrwa prezan kot ou *still* bezwen veye demen si i annan ros, savedir en pye dibwa i kapab grandi lo la *or* i en delo *eventually* pase. I annan son risk ki pou egziste.

So nou, nou bezwen zis fer sir nou gete ki mannyer ki zistans i ete, ki pli lwen ou kapab konmans les dimoun *with* nou problem later ki i annan Mahe, nou pe zis sey nou mye pou zis fer sir dimoun

i kapab entegre selman *by* prevansyon.

So ou pa kapab al *build* anba en landrwa kot ros pe al tonbe. Ou pou bezwen *either* fer legzersis pou tir sa bann *threats* oubyen pa les dimoun al reste dan sa bann landrwa.

This is first way forward; prevent lost and damage pou dan fitir lo *landslide*. Mersi Bokou.

MR SPEAKER

Mersi, mersi Onorab. Mersi Mr Mondon. Mon ava pran kestyon sa de Onorab i'n lev lanmen e nou ava sey fer li. Onorab Naidu silvouple reste.

HON SATHYA NAIDU

Mon pou tre bref zis en pwen klarifikasyon, Minis ti'n fer referans avek en *service road* e DG Ernesta in fer sorti poudir *maintenance* - i ti ava bon pou lenformasyon piblik fer resorti ki kalite lenfrastruktir ki pou ganny etabli pou nou kapab stabiliz Saint Louis Hill? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon bezwen demande ki nou reste bref silvouple dan sa repons. I sipoze en klarifikasyon. Minis oubyen DG pou adrese? DG, *yes?*

DIRECTOR GENERAL **ROBERT ERNESTA**

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. *Basically*, i annan en

semen en *proper* semen ki pou kapab pran bann gro *heavy truck*, ki pou permet lekipman monte apre tir bann gro, gro *boulders* ki pou ganny tire dan sa landrwa. Apre pou osi annan en baraz. Petet mon devret eksplik en pti pe en pe pli aprofon.

Sa teknolozi ki pe ganny en anmennen, i en teknolozi avanse. Aktyelman mannyer nou pe *sort of* anpes deboulir nou pe servi *net* e nou pe antas li avek ros ouswa pye dibwa ki pa...

Sa teknolozi pou antas sa bann ros, sa bann baraz avek *bed rock* anba later. E sa pou fer lo pli solid. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi, nou ava sey bref lo sa de keston ki reste. Onorab Hoareau?

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mwan mon keston i baze lo ki baz konmsi ki Saint Louis in ganny swazir konman sa distrik pou fer sa *pilot study* an vi ki i annan lezot distrik lezot landrwa par egzanp Le Niole, La Batie, Bel Ombre ki'n annan perd lavi menm osi dan sa bann rezyon. Si ou kapab eksplik nou en pti pe, klarifye en pti pe lo ki baz Saint Louis in ganny swazir?

E dezyenmman mon'n tann Minis in dir pou dir sa

bann travay pou fini an Out lannen prosen.

Eski tou travay Saint Louis ki pou fini an Out lannen prosen, oubyen travay an zeneral lo *the rest of the districts* ki annan sa menm problem pou stabiliz bann *hillsides*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel*, bref.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab, pou ou keston. I byen senp, Saint Louis ki sa pli gro dezaz. E plis diferan teknolozi pou ganny servi, i pou annan sa zafer *wires* ek *bedrock* i pou annan *wire net as well*. Tou bann keksoz ki ou kapab ganny servi pou ganny servi Saint Louis. Akoz son risk i plizyer fason.

So i en bon landrwa apre nou annan lakaz pre obor ki'n evakye osi pou sitwayen ki la. Me alor i pou en bon landrwa ki nou kapab ganny tou nou bann eksper Seselwa vin *practise* ansanm, ek sa bann eksper *Suisse* ki pou vini.

Zour nou fini Saint Louis zot sipoze kapab al fer lezot landrwa zot menm. *Ok* e nou *still* pou annan *consultancy* ek sa bann eksper, me selman pa neserman nou pou kontinyen pey zot toultan, akoz *the whole project* i pou nou *stimulate* tou bann konnesans ki nou bezwen

kapab fer *as sa transfer skill transfer* arive e kontinyen koumsa.

Si nou vwar lezot keksoz ki nou pou bezwen sa lot zafer, be pou lenstan nou krwar nou kapab kontinyen koumsa. Mon pa konnen si *DG* i anvi azout okenn keksoz.

MR SPEAKER

Mersi. *DG*, *yes*, silvouple vitman.

DIRECTOR GENERAL MR ROBERT ERNESTA

Mersi Mr Speaker. Enn fwa sit Saint Louis i fini zot pou al lezot sit; dan Bel Ombre ek Le Niole prensipalman.

Pou annan en *supervisory phase of* letan bann kontrakter Seselwa i konmans travay lo.

So ler sa bann *supervisory phase* i fini, pou annan de sit ki selman Seselwa ki pou travay e la sa tim ki zot ti koz lo la boner ki pou responsab pou transfer teknolozi, li menm li sa tim ki pou al an *Suisse* an Fevriye. I a *take over* lo *maintenance of the knowledge acquired*. *Thank you*.

MR SPEAKER

Mersi. Ou? Klarifikasyon?

HON JOHN HOAREAU

Mr Speaker, i pa'n reponn mwan kestyon kan sa travay pou fini, si travay Saint Louis

ki pou fini an Out, oubyen si tou travay an zeneral dan tou bann distrik kot in annan sa bann problem ki pou fini an Out?

MR SPEAKER

Mersi. *DG* dan de mo silvouple.

DIRECTOR GENERAL ROBERT ERNESTA

Non, tou travay ki pou fini an Out. Travay Saint Louis i sipoze fini 70 zour *mid May*. E *from there* lezot louvraz i ganny fer.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Esparon, kestyon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mwan mon ti ava anvi konnen Minis ki kalite langazman zot annan avek piblik li menm li, oubyen bann dimoun ki zot sit pe ganny afekte, pou ki sa bann dimoun osi zot *advise* sa bann dimoun ki mannyer sa bann dimoun i kapab pran prekosyon pou *mitigate* sityasyon?

E la mon pe mazin *Red Zone Glacis* e mon pe osi mazin kot madanm Alvis North East Point. Mersi.

MR SPEAKER

Minis, oubyen *panel*?

DIRECTOR GENERAL
ROBERT ERNESTA

Mersi Mr Speaker. Avek *Local Government*, nou zwenn tou bann dimoun. Nou'n fer *door to door*. La prosennman *Local Government* pe al fer *meeting* par group avek bann diferan dimoun dan diferan la kominote pou eksplik zot ki bann prekosyon merit pran e ki si i ariv en lensidan ki zot devret fer.

MR SPEAKER

Ok. Byen, DG, mersi. Bon, nou ava termin la pou sa kestyon. Mon ava remerci bann zofisye e osi Minis pou son partisipasyon. Mon ava envit zot fer zot depar, mon annan en lot Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Permet mwan finalman pou remerci tou bann dimoun ki pe ed nou lo la.

Parey nou pe travay pres ek *Local Government* e osi *Petro Seychelles* ki'n ed nou e mersi pou sa bann dimoun ki bann lezot eksper, enzenyer eksetera.

So en tim kordinen. En gran tim ansanm e kolaborasyon pe mars tre byen e mersi pou zot korporasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi e bon depar bonn kontinyasyon. Bann Manm a

remarke ki nou'n al pre 1 erdtan edmi lo sa de kestyon.

Sa in posib zis aköz nou *Order Paper* i ase mens pou ozordi alor nou'n kapab *extend* nou kapab soz. I pa vedit ki nou pou kapab fer sa toultan, me la i annan en lot Minis ki pou pran en kestyon e ler ou pare madanm raporter mon ava demann ou envit Minis ek son delegasyon.

Bon, bonn apre midi Minis pour Zafer Etranzer e Tourizm Mr Sylvestre Radegonde, Mrs Bernadette Willemin Direkter Zeneral pour *Destination Marketing* dan sa Minister e Ms Jennifer Sinon Direkter Zeneral pour *Human Resources and Administration*.

Mersi zot tou pou partisip avek nou dan sa kestyon ki pou Minis e i dan non Onorab Richard Labrosse. Onorab, ou kestyon.

HON RICHARD LABROSSE

Mersi Mr Speaker. Dabor mon ti ava kontan dir bonn apre midi Minis avek ou delegasyon e tou dimoun ki pe ekout nou.

Mr Speaker, kestyon pou Minis i *comme* swivan. Eski Minis i kapab enform Lasanble konbyen biro touris son Minister i annan aletranze e konbyen ki pe anmenn sikse ekonomik pou pei? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis?

**MINISTER SYLVESTRE
RADEGONDE**

Mr Speaker, mersi. Mersi Onorab, pou ou kestyon. Onorab *Leader Zafer* Gouvernman e tou bann Onorab e dimoun ki a lekout, bonn apre midi.

Mr Speaker, sa lendistri touris parey nou tou nou konnen, i en lendistri tre enportan pou nou pei e li menm li aktivite prensipal. E nou travay en kantite pou fer sir ki a sak fwa nou ganny maksimonm avek sa lendistri. Avan ler mon donn Onorab bann sif egzakt nou bann biro aletranze, nou bann reprezantasyon, zis mon oule fer remarke ki sa travay ki nou fer pou *market* Sesel, pou promot Sesel i travay kolektif. I pa zis bann zofisye departman touris e bann ki nou angaze lo Kontra deor pa zis zot ki fer sa travay.

I en travay ki nou fer avek bann lezot *partenaire* lokal konman osi enternasyonal, sa i enkli bann tour operater, bann lazans vwayaz, bann laliny aeryen, lotel ensidswit.

An sa ki konsern konbyen biro touris Sesel i annan aletranze? Mr Speaker, nou annan zis en biro touris. Pa ler mon koz biro mon dir en biro fizik ; nou annan zis enn ki baze *La France, Paris* e ler mon ti pran sa responsabilite,

mon ti tir li dan sa landrwa kot i ti ete e mon'n met li ansanm avek lanbasad donk e fonksyonn dan lansent nou Lanbasad *Paris* i en biro ki annan kat zofisye ladan.

E sa biro i kouver i marse *Français, La Suisse, La Belgique, La Holland et Luxembourg.*

Apre sa dan lezot pei nou annan en prezans, setadir i pa bann biro *comme* tel i bann dimoun ki nou anplwaye nou, nou pey zot isi e zot travay souvan kot zot menm. E zot deplase ler i annan bezwen e nou annan en tel dimoun *L'Angleterre* ki kouver marse *Anglais* e osi bann pei *Scandinave* e Nordik.

Nou annan enn *La Chine*, avek en travayer. Nou annan enn *La Reunion*, ki kouver *La Reunion* e *L'Océan Indien*. E *L'Espagne* nou annan nou en dimoun ki kouver *L'Espagne* avek *Portugal*.

Apre dan lezot pei dan nou rad marse enportan. Nou annan bann reprezantasyon setadir bann konpani ki nou rekrite lo en baz *r* lo en *retainer fee* e zot reprezantasyon pou nou baze lo bann kriter ki nou donn zot *strict APIs* ki nou mezir zot lo la.

E sa i leka *L'Allemagne* i baze *Frankfurt*, i kouver marse *L'Allemagne* e *L'Autriche*. Nou annan enn *Italie* baze *Rome* ki kouver *Italie* e rezyon *méditerranéen*. Nou annan

enn *La Russie* baze *Moscow* ki kouver *La Russie* e serten lezot pei dan *L'Europe de L'Ouest*. Nou annan enn baze *Dubai* ki kouver *Moyenne Orient*; *L'Inde* i baze *Mumbai* i kouver *L'Inde*. E nou annan enn ki baze *Sao Paulo Brazil* ki kouver *Sid L'Amerique*.

Vwala an gro bann reprezantasyon nou bann dimoun, ki ed nou dan *marketing* e mon bezwen fer remarke ki isi *headquarters* nou annan osi en tim ki pa selman *supervise* sa bann dimoun ki deor, me ki zot osi annan bann lezot marse spesifik ki zot travay avek.

Ki sikse ki zansla i fer? Mon krwar an gro tou dimoun pe fer travay e nou kapab mezir zot, parske nou donn zot bann target ki zot bezwen met e parey mon'n dir nou ganny en konversasyon avek zot lo en baz mansyel tou le mwan pou nou vwar kote ete e adres bann *challenge* ki annan. E si nou vwar zot pa delivre travay ek zot pou vwar ki mannyer zot kapab delivre.

E vwala Mr Speaker, larepons ki mon ti oule donner. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Labrosse, ou siplemanter.

HON RICHARD LABROSSE

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pou ou lenformasyon ki

ou'n donner. Minis, si mon'n ekout ou byen dan ou larepons ki ou'n fer resorti, ou'n fer nou konnen ki ou annan ou zis en biro ki baze *La France* e apre ou'n fer nou konnen ki i annan bann lezot dimoun ki ou'n nonm en lalis bann lezot pei ki pe fer sa travay, me i pa lo en nivo biro touris.

Me mon ti ava kontan konnen Minis ozordi ler nou pe koze. Nou konnen ki lemonn pe evolue ek teknolozi ozordi. Tou keksoz pe al ver teknolozi. Menm konmela pou en touris vin Sesel mon panse i al *online* i al aste son tiket, ouswa menm kekfwawa i annan bann lezot *marketing tools* ki i annan *online* konmela.

Minis, mwan mon ti ava anvi konnen ozordi ler ou'n fer resorti ki i annan en rekonpans monneter mon krwar ki i al ek sa bann dimoun ki ou'n nonmen si mon'n konpran byen ou larepons.

Mon ti a kontan ozordi konnen ki bann kriter ki zot servi, oubyen ki bann moman ki zot santi zot bezwen sa bann dimoun konmsi ki par egzamp ou kapab dir ozordi mon bezwen sa dimoun ki pe reprezant nou par *Spain* or mon pa konnen lot pei mwan, ki nou dir ozordi nou bezwen sa dimoun konmsi ki kriter ki nou servi dan sa moman ki nou ladan ozordi pou nou vremen dir ki la sa moman

nou bezwen servis tel pei oubyen tel reprezantan ki dan tel pei? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER SYLVESTRE RADEGONDE

Mersi Onorab pou ou keston. An gro Onorab, ki mon kapab dir se ki nou konnen nou lekel nou bann pei ki nou oule targete, lekel marse ki nou oule targete pandan en moman donnen ouswa *mid year term* ouswa *long term*. E se baze lo la ki nou swazir nou reprezantasyon e ki nivo reprezantasyon.

Donk, vwala. Mon pa konnen si Direkter Zeneral pour *Marketing* i oule azout keksoz avek ou permisyon Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wi byensir Direkter Zeneral ou ava adrese.

DIRECTOR GENERAL BERNADETTE WILLEMIN

Mersi *Minister*. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou keston. Bonn apre midi tou dimoun.

Anfen kont tou sa bann pei ki nou'n mansyonnen, pou nou i enportan ki nou annan en kouvertir ek en vizibilite mondyal.

Byensir dan nou biznes parey nenport ki biznes, nou

annan bann marse priyoriter. Nou annan sa ki nou apel osi nou *core business*. Nou *core business* setadir marse ki nou konnen poudir i pou kapab delivre sa target ki nou nou'n mete *short term*, *long term* ek *medium term* also.

Me selman osi nou annan bann lezot *marché* stratezik, se pou sa ki ou vwar poudir nou annan en kouvertir partou o nivo mondyal.

Me apre sak *marché*, sak pei i annan li son lobzektiv parey Minis in eksplike oparavan. E sakenn i annan li son target anyel. E nou, nou fer sir poudir i nou rol pou *monitor*, pou vwar performans endividyel marse, kontenir osi bann faktor ekstern ki enfliyans nou biznes e pou vwar ler i annan nesosite pou nou *restrategise* ler i annan nesosite pou nou kapab *re-deploy* nou resours, pou nou fer sir ki nou ganny sa rezilta ki nou espekte.

E zis pou reponn ankor en pti kou parey Minis in dir, i vre ki sa parey tou i en travay kolektiv nou osi nou rezilta i en rezilta kolektiv. Sak nou en biro, nou bann prezans ek nou reprezantan zot tou sakenn zot annan zot en bout pou kontribye pou anmenn dan sa biznes.

Ou'n koz en pti kou taler osi lo kote *digital*. Wi, ozordi nou konnen poudir nou dan

en *digital era*, nou konnen poudir *content marketing* i lerwa mon kapab dir se sa ki pou fer bokou diferans, e nou annan en lekip en seksyon *digital marketing in house*.

Me aletranze osi, tou nou bann alafwa nou reprezantan ek nou biro osi, zot an si zot annan zot poursantaz biznes ki zot fer ki i annan pou fer ek *digital marketing*. *It's not only the traditional marketing* me i annan en *balance between the two*.

An gro sa ki mon sa ki enportan ki nou retenir, se ki sakenn i annan son lobzektif pou *attend* e nou, nou fer sir ki nou *monitor* e *deploy* alafwa resours pou fer sir ki tou dimoun i aport sakenn son pti bout sakenn son pyer a ledifis parey nou dir. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi, mon ava permet ou en klarifikasyon Onorab.

HON RICHARD LABROSSE

Non Mr Speaker, mon'n ganny tou mon kestyon in ganny reponn.

MR SPEAKER

Arr bon. Mon krwar Minis ek delegasyon ti pe zis donn ou en *thumbs up*, mon ti krwar i pe demann kestyon. Bon be mon napa lot kestyon lezot Manm pou sa.

Donk, nou bezwen termin sesyon kestyon la.

Mon remersye Minis e son delegasyon pou zot partisipasyon e en leskiz ki zot in bezwen *attend* en bon pe letan. Me mersi pou zot partisipasyon e ki zot in la pou Lasanble.

Donk, nou ava termin la pou sa premye bout lazournen, e nou pe kontinyen apre midi avek en Mosyon dan non Onorab Waven William.

Donk Lasanble i ava rebran 2 er 15.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon bonn apre midi tou dimoun, *staff* e Manm. Bonn apre midi nou piblik. Nou ava rebran lo nou *Order Paper* e nou annan Mosyon dan non Onorab Waven William. Onorab, ou ava met ou Mosyon silvouple.

HON WAVEN WILLIAM

Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, mon annan gran plezir pou prezant sa Mosyon ki i annan pou fer avek ratifikasyon Mosyon Konvansyon Enternasyonal pou kontrol aksyon terorizm nikleer ek radyo aktiv.

MR SPEAKER

Onorab, lir ou Mosyon e nou ava segonde apre ou ava kapab adrese.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, *this Assembly resolves to authorize the Government to accede International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism.*

MR SPEAKER

Thank you. Ou ava ganny segonnman pou sa Mosyon. Onorab Philip Arissol.

HON PHILIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou koleg Onorab.

Mr Speaker, mon annan plezir pou segonn Mosyon anmennen par Onorab William. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab William, ou ava adres ou Mosyon.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, sa Konvansyon ti ganny adopte par Lasanble zeneral Nasyon-z-Ini an 2005 e i ti vin an viger Zilyet 2007.

Sesel ti form parti depi ler son adopsyon.

Ratifikasyon pe ganny fer 18an edmi apre. E la mon oule remerisi lorganizasyon PGA lo son sipor e pou ankouraz Parlman Sesel pou ratifye sa Konvansyon.

Sirtou Mr Speaker, par lefe ki aksyon terorizm zot kapab servi serten pei pou zot

vin rod akse ek bann materyo radyo aktiv pou fabrik bann eksploziv.

Sirtou par lefe ki nasyon Seselwa lo sa size nikleer radyasyon i pa en size dan lavi toulezour pou zot donn latansyon.

Sa Konvansyon alors i pou anpes ouswa kontrol itilizasyon materyo nikleer ouswa radyo aktiv par teroris, ek bi pou menas e koz dimal destriksyon lavi e lenfrastriktir ensi ki degradasyon dan nou lanvironnman.

Konvansyon i fer sa bann tel aksyon ouswa tranzaksyon sibstans nikleer ek radyo aktiv vin bann akt kriminel, parey i detaye dan konvansyon.

Pou enplimant lamannman dan nou bann Lalwa kot i neseser, Konvansyon i kouver en varyete materyo nikleer e fasilite enkli *nuclear reactor* e bann lendistri lenerzi nikleer.

Konvansyon i promot korperasyon enternasyonal e partaz lenformasyon. Asiste kanmarad dan ka lenvestigasyon kriminel e proze ekstradisyon. Letan Manm i ganny ankouraze pou met kad legal pou enpoz penalti ki reflekte sa bann tel lofans.

Aktivite lafors Ladefans e ganny ekskli dan sa Konvansyon Mr Speaker.

Konvansyon i kontenir 28 lartik.

Lartik 1 i provizyon pou bann definisyon.

Lartik 2 i kouber kwa ki ganny konsidere konman lofans.

Lartik 3 i eksplik dan ki lenstans kot lofans pa pou ganny konsidere.

Lartik 4 i fer provizyon limitasyon ant endividi e Leta, an sa ki konsern responsabilite e obligasyon anba Lalwa Enternasyonal.

Lartik 5 Mr Speaker, i fer provizyon bann mezir ki Leta i kapab adopte ler i nesaser.

Lartik 6 i fer provizyon kan i nesaser ki bann akt kriminel anba sa bann Konvansyon pa ganny zistifye anba sirkonstans lo baz politik, filozofik, ideolojik rasyal relizye, ouswa anba lezot pre teks i ganny penalize an relasyon avek gravite lofans.

Lartik 7 ek 8 i fer provizyon metodoloji atraver ki parti prenan zot kapab angaze, kalite domaz i kapab arive dapre rekomandasyon e fonksyonn *IAEA*.

Lartik 9 i fer provizyon bann mezir an relasyon e ziridiksyon leta manm.

Lartik 10 i adres lenvestigasyon e kontrol lo bann ki sipoze in fer lofans.

Lartik 11 i fer provizyon anver lobligasyon e kondisyon ki leta manm pou prosekite e ekstradite.

Lartik 12 i koz lo tretman, zis par bann ki fer lofans an respektan zot drwa.

Mr Speaker, lartik 13 i kree baz atraver ki ekstradisyon i kapab arive.

Lartik 14 i fer provizyon kwa ki ganny konsidere anba langazman mityel dan partaz levidans an konformite ek Konvansyon.

Lartik 15 i koz lo adres bann ka non politik.

Lartik 16 i adres kondisyon anba ki leta Manm i kapab refiz ekstradisyon ouswa lasistans mityel legal.

Lartik 17 i adres transfer detenir pou rezon donn testimoni parmi lezot lasistans anba observant drwa legal akize.

Lartik 18 i fer provizyon lo ki mannyer sa bann materyo nikleer e radyo aktiv zot ganny trete apre ki in ganny sezi transfer e stoke.

Lartik 19 i adres kominikasyon apre prosekisyon ant leta manm.

Lartik 20 Mr Speaker, i adres konsiltasyon ant leta manm ek Sekreter Zeneral Nasyon-z-Ini ek led lorganizasyon enternasyonal kan i nesaser.

Lartik 21 i adres ki fason sa Konvansyon in konpliment ek lezot trete enternasyonal ki egziste e ki pa vin an kontravansyon ek aktivite peyman an relasyon ek

itilizasyon materyo nikleer e radyo aktiv.

Lartik 22 i adres zirisdiksyon e leta manm ki sipoze pratik dan son pei selman, me pa an deor zot pei.

Lartik 23 i fer provizyon pou rezourd dezakor, arbitrasyon e Lakour Zistis Enternasyonal.

Lartik 24 i fer provizyon pou sinyatir ratifikasyon, lakseptans, laprouvasyon, e asansyon sa Konvansyon.

Lartik 25 i adres vin an viger sa Konvansyon.

Lartik 26 i adres proses pou amann sa Konvansyon, ladopsyon e ler i vin an fors.

Lartik 27 i koz lo denonsyasyon, notifikasyon e letan i vin an viger.

Dernyen lartik Mr Speaker, se lartik 28 i adres lot antisite depozisyon, Konvansyon e son langaz.

Mr Speaker, ratifikasyon sa Konvansyon, napa nanryen negativ dan son konteni. I pou ed pei pou benefisye ek sipor teknik e formasyon vizavi devlopman e progre dan nouvo fason fer, an sa ki konsern itilizasyon materyo nikleer e radyo aktiv, transportasyon stokaz e akimil konesans lo sa bann tel lobze.

Mr Speaker, menm si Sesel napa plant nikleer, bann endividi ki nou rapel bann teroris zot kapab rod tou fason pou ganny akse e servi li pou

zot koz ditor avek dimal dan en nenport ki pei.

Alor Mr Speaker, avek sa detrwa mo, mon ankouraz tou bann Manm pou vot an faver sa ratifikasyon akoz i pou bon pou Sesel. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Arissol, ou annan laparol.

HON PHILIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Ankor enn fwa bonn apre midi Mr Speaker, tou koleg Onorab e tou dimoun ki pe swiv nou.

Mersi pou sa loportinite pou adres sa size, ki i annan en gran lenportans pou Sesel e kominote mondyal.

Mr Speaker, sa se Ratifikasyon Konvansyon Enternasyonal pou sipresyon akt teroris nikleer.

Sa desizyon i mark en letap enportan dan nou langazman an ver lape e sekirite enternasyonal.

E Mr Speaker, i esansyel pou nou abord sa size tre serye.

Mr Speaker, konman en leta zil, Sesel nou konpran bann vilnerabilite dan nou lemonn enter konekte. Menm ki nou kapab zeografikman lwen avek sant konfli, menas teroris ek nikleer napa limit frontyer. I poz risk pou tou nasyon, ki se sa swa ou groser, ouswa ou lokasyon.

Dega potansyel en akt teroris nikleer, i kapab annan konsekans katastroofik ki afekte non selman pei endividyel, me kominote mondyal an zeneral.

Mr Speaker, lemonn i eksplwat benefis sibstansyel radyo aktiv e nikleer dan domenn tel ki lenerzi medikal.

Sa, sa bann sibstans i esansyel dan resers syantifik ki permet fer dekouver dan bokou domenn; tel ki fizik, simi e lasyans lanvironnman.

Benefis ki nou Sesel nou gannyen avek radyasyon ek teknik nikleer e dan domenn tel ki medikal, lendistri e lagrikiltir. Sa nou pa kapab nye.

Mr Speaker, dan bann domenn medikal sa bann sibstans in revolisioniz lo lapros dan dyagnostik e tretman partikilyerman dan lalit kont kanser, kot en kantite lavi in ganny sove.

Sepandan, avek sa bann benefis, i osi annan risk. Nou merit rekonnèt ki byen ki sa bann sibstans radyo aktiv nikleer i kapab en alye pwisan, zot kapab osi poz gran danze si zot tonm dan move lanmen e zot ganny mal itilize ouswa ganny eksplwate dan fason malisyè.

Alor Mr Speaker, Konvansyon Enternasyonal pou sipresyon akt teroris nikleer, i donn nou en kad legal i donn nou en kad legal

konplet pou abord sa bann menas, e donn nou pouvwar pou anpese eliminen e reponn efektifman akt teroris nikleer par ratifye sa Konvansyon Sesel pou amelyor son kapasite pou kolabor avek lezot nasyon partaz lentelizans, resours e stratezi.

Sa korperasyon i enportan dan en lemonn kot defi sekirite i deplizanpli kompleks e konekte.

An plis ki sa, ratifye sa Konvansyon i anliny avek nou langazman depi lontan anver norm e valer enternasyonal. Antan ki en nasyon ki dedye a lape e a sekirite, Sesel i touzour sipor linisyativ ki ankouraz stabilite e korperasyon.

Sa Konvansyon i en ekstansyon natirel dam nou zefor pou kontribye pozitivman dan kominote mondyal.

Par eksprim nou solidarite avek lezot nasyon, nou afirm nou langazman anver prensip ki enskrir dan sa Nasyon-z-Ini.

Nou anvoy en mesaz kler ki nou pa toler akt teroris sirtou sa ki enplik materyo matyer nikleer. Ki menas fabrik lape e sekirite enternasyonal.

Nou osi ranforsi nou langazman an faver itilizasyon *Pacific* lenerzi nikleer asire ki son benefis i realize san konpromet byennet sekirite.

Mr Speaker, an plis ki benefis pratik, i annan en moral esansyel dan nou desizyon. Nou bezwen pran pozisyon kont akt kriyel teroris, ki menas nou limanite partaze.

Ler nou ratifye sa Konvansyon, nou pe fer li tre kler ki nou rezet vyolans e nou defann valer lape e korperasyon.

Sa i en deklarasyon etik nou nasyon e nou vizyon pou en lemonn ki pli an sekirite.

Mr Speaker, sa letap i ranforsi nou kad sekirite nasyonal, amelyor nou kapasite pou protez nou sitwayen e nou teritwar kont menas potansyel. I en lenvestisman dan sekirite e byennet zeneral fitir ; asire ki Sesel i reste en landrwa an sekirite pou tou son zabitan.

An konklizyon, mon demann tou Manm Lasanble pou siport ratifikasyon Konvansyon Enternasyonal pour Sipresyon Akt Teroris.

Annou pran aksyon desiziv pou protez nou nasyon e kontribye pou en lemonn ki pli an sekirite.

An fezan sa nou re-afirm Sesel konman en *leader* dan promosyon lape e rezilyans an fas bann defi mondyal.

Ansanm nou kapab batir en lavenir kot menas teroris nikleer i diminyen e kot lape e sekirite i ganny mentenir pou

tou dimoun. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Parol prezan pou Onorab Samynadin

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun a lekout. Mr Speaker, konman en Manm Komite Zafer Enternasyonal dan Lasanble Nasyonal, mon santi ki nesesite ratifikasyon Konvansyon pour Sipresyon bann akt teroris nikleer ki tre enportan e enn ki pou vreman benefisyen pou Sesel.

E osi anvi ki nou pe selebre lasemenn *Nuclear Disarmament* ki'n konmanse depi le 24 ziska le 30 Oktob, kot bann pei pe ganny ankouraze pou *focus* lo *disarmament* ek bann linisyativ rediksyon zarm, en target ki reste tre kritik an vi ki bann konfli i kontinyen kree bokou lenkonvenyans pou lemonn an antye.

Parey nou tou nou konnen, lespas menas global in konsiderableman evolye. Bann risk kot bann materyo nikleer e radyo aktiv i tonm dan move lanmen, i en preokipasyon ki konsern kominoter enternasyonal avek bann pti leta zil legalman.

An ratifyan sa Konvansyon, Sesel pou zwenn en koalisyon global ki angaze pou konbat e anpes terorizm

nikleer ranforsi sekirite Nasyonal e an menm tan amelyor nou pozisyon global.

Permet mwan Mr Speaker, pou fer resorti detrwa benefis spesifik ki sa konvansyon pou apote an ver Sesel konman en nasyon.

Premyerman enn bann lobzektif primer *ICSANT* se pou protez bann leta kont bann menas ki ganny poze par labi oubyen move zesyon materyo nikleer.

Pandan ki Sesel pa neseserman posed okenn materyo nikleer i pa vedir ki nou en sansib avek bann menas poze par rezo trafik enternasyonal ki eksplwat bann ankadreman sekirite ki pli feb.

Ratifikasyon sa Konvansyon pou dan sa ka ranforsi nou bann Lalwa ek mezir sekirite kont lenportasyon, lirzaz oubyen *transit* bann materyo radyo aktiv e an retour ranforsi nou sekirite Nasyonal.

Dezyenmman Mr Speaker, letan ki nou pe zwenn ratifikasyon *ICSANT*, Sesel pou vin parti en rezo global ki ganny dedye ver konbat terorizm nikleer.

Sa pou permet nou ganny akse avek bann lentelizans enportan, en si ki bann pli bon pratik sorti kot bann leta sinyater.

Partaz lenformasyon, lekspertiz ek resours, i

esansyel dan en lemond ki dezormen, ozordi i enterkonekte.

E sa Konvansyon i ankouraz devlopman bann lakadreman kolaborativ ki pou benefisye nou pei significaman, dan prevansyon e dan lafason ki nou pou reponn a bann menas nikleer.

Mr Speaker, ratifikasyon *ICSANT* pou osi donn nou bann lazans nou bann lazans ranforsisman Lalwa plis Lotorite pou adopte bann protokol enternasyonal pli avanse pou fer lenvestigasyon e prosekisyon kot terorizm nikleer i konsernen.

Letan nou bann lakadreman legal i anliny avek standar enternasyonal, nou pou pe anvoy en mesaz for ki Sesel i pare pou mannye lenerzans bann menas sekirite.

Deplis i pou ofer bann loportinite formasyon pou bann personnel konsernen, ranforsi zot lekspertiz *the counter terrorism* ek sekirite nikleer.

Mr Speaker, soutenans ekonomik Sesel se pa lot ki nou lendistri tourizm.

Okenn persepsyon e menas nikleer ki enkli bann proze par terorizm nikleer, i kapab enpakte negativman sa lendistri.

Ratifikasyon *ICSANT* pou pe sinyal avek lakominote enternasyonal, ki Sesel i

angaze dan garanti en o sistenm sekirite o standar e asire ki nou bann zoli zil i reste en destinasyon touristik ki sekirize.

Sa komitman i kapab inikman ganny servi pou ankouraz konfyans nou bann viziter, osi byen ki nou bann envestiser.

Mr Speaker, en lot benefis ratifikasyon sa Konvansyon, se ki i plas Sesel konman en manm responsab e pro-aktiv lakominote global.

Konman en pti leta zil, nou osi nou kontribye anver stabilite global, par pran en pozisyon kont terorizm ek menas nikleer. Sa pou ede ranforsi nou bann relasyon diplomatik, partikilyerman avek bann leta ki priyoritiz sekirite nikleer e an retour ranforsi profil Sesel dan diplomasi enternasyonal.

Finalman Mr Speaker, bokou lorganizasyon enternasyonal enkli Nasyon-z-Ini avek lazans enternasyonal pou lenerzi atomik, i fer provizyon lasistans ek *funding* anver bann pei ki angaze dan lenplimantasyon bann protokol *ICSANT*.

Son ratifikasyon pou ouver laport pou bann tel sipor, ki ava kapab asiste nou dan ranforsisman nou lenfrastruktir sekirite san plas okenn presyon lo nou Bidze Nasyonal.

An konklizyon Mr Speaker, Ratifikasyon Konvansyon Enternasyonal pour sipresyon bann akt terorizm nikleer pe demontre ki Sesel i angaze dan promosyon lape global ek sekirite.

I pou protez nou nasyon nou pep ek nou lekonomi e i pou kontribye pou kree en lemonn ki an sekirite pou viv.

Mon pe demann avek tou bann koleg Onorab pou siport sa ratifikasyon pou benefis nou nasyon ensi ki dan garanti fitir nou bann prosen zenerasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Laparol i pou Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun a lekout espesyalman zabitan Grand Anse Praslin.

Mr Speaker, mon pou raport mon sipor ozordi bomaten lo ozordi apre midi eskiz mon lo en size ki annan gran lenportans. Pa zis selman pou Sesel me pou lakominote enternasyonal an antye.

Mr Speaker, mon senserman krwar ki *manufacturing e trafficking of nuclear arms*, i merit ganny *ban* dan lemonn, dan lemonn antye.

Me i malere Mr Speaker ki bokou bann gran pwisans, bann gran pei dan lemonn zot ankor annan zarm nikleer, zoot annan zarm nikleer.

Menm si i annan *the treaty of the prohibition of nuclear weapons* i malere Mr Speaker parey mon'n dir ki i annan plizyer pei en kantite pei Mr Speaker annefe 25 pei pa ankor ratifye sa Konvansyon. Mon pe koz ou bann gran pwisans parey *La Chine*, parey *L'Amerique* zot pa ankor ratifye sa Konvansyon, *the treaty and the prohibition of nuclear weapons*.

E nou tou nou konnen lenpak ki zarm nikleer i kapab annan lo lasante imen, lo lavi imen. I annan legzanp dan listwar Mr Speaker kot bonm atomik ti ganny large lo de *city* an *Japon* an *Nagasaki* e *Hiroshima* e lenpak ki'n annan lakantite dimoun ki'n touye e lenpak ki'n annan lo lasante sa bann dimoun e zot zenerasyon ziska ozordi Mr Speaker.

Mon senserman Mr Speaker parey monn dir mon krwar poudir nou merit barn zarm nikleyer.

Me sa Konvansyon ki devan nou i en pa *in the right direction*. *The International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism* i pa enportan - i pou *deal* avek nou *nuclear terrorism*.

Me parey monn dir me tan ki serten pei dan lemonn i ankor annan akse avek zarm nikleyer i *still* poz en danze pou lemonn, pou limanite ozordi.

E ozordi nou pe *deal* avek en Konvansyon devan nou, ki ti ganny adopte par Nasyon-z-Ini an 2005 avek bi prensipal pou ranforsi sekirite mondyal e anpes labi materyo nikleyer e asire ki bann aksyon, bann *act nuclear terrorism* i fer fas avek bann sanksyon legal sever.

So sa Lakor i en parti esansyel dan zefor kominote dan zefor kontinyel kominote enternasyonal pou adres *terrorism* dan tou son form.

E i donn en kad legal pou bann nasyon travay ansanm, pou anpes bann latak posibil, bann latak katastrofik.

E Mr Speaker, malgre Sesel i en pti nasyon, en zil ki lwen avek bann konfli nikleer, me nou pa *immune* kont menas mondyal ki *terrorism* i kapab anmennen.

E nou langazman pou lape e sekirite enternasyonal, i obliz nou pou siport bann zefor ki redwir posibilite ki zarm oubyen materyo nikleyer i tonm dan lanmen sa ki annan move lentansyon.,

So siportan sa Konvansyon, ansanm avek lakominote enternasyonal, nou pe montre nou devosyon pou anpes bann konsekans

serye, bann konsekans *devastating* ki zarm nikleyer i kapab anmennen menm dan bann rezyon lwen parey nou.

E sa Konvansyon enternasyonal pou sipresyon *act nuclear terrorism* i demann bann leta manm pou etabli Lalwa pou kriminaliz e pini bann *act of nuclear terrorism*.

I osi ankouraz kolaborasyon ant bann leta e ankouraz zot pou partaz lenformasyon pou ede dan bann lanket e *extradite* s bann endividi ki enplike dan *nuclear terrorism*.

I selman atraver sa kalite kolaborasyon ki nou kapab derasin okenn menas. E vi ki nou pe konsider konman en pei nou pe konsider nou rol dan sa zefor mondyal, i osi esansyel pou nou egzamin nou prop kapasite, pou asire ki i annan sekirite e lape menm dan nou prop teritwar.

E par adopte sa Konvansyon i pou permet nou ranforsi nou kad sekirite egzistan e enplimant bann mezir legal pou adres *nuclear terrorism* e asire ki nou pei i annan bann *mechanism* an plas, pou ed bann lanket enternasyonal ler e si i neserer.

E sa pou ranforsi plis nou repitasyon konman en pei, konman en nasyon ki kontan lape e ki *dedicated* pou promouvwar sekirite pa zis

dan nou frontyer, me osi atraver lemond.

An plis ki sa, an siportan sa Konvansyon, nou pe osi kontribye pou en fitir pli an sekirite e stab pou bann zenerasyon ki pe vini.

Alor konman en Lasanble, nou pe anvoy en mesaz for ki Sesel i debout ferm kont nenport ki form *terrorism*, sirtou enn ki menas lavi inosan lo en gran lanpler e osi menas nou lanvironnman ki nou vreman, vreman valorize Mr Speaker ki vreman enportan pou nou.

E an konklizyon Mr Speaker, nou sipor pou sa Konvansyon Enternasyonal pou Sipresyon *Act Nuclear Terrorism* i en pa ver en lemond pli an sekirite. I en temwannaz devosyon Sesel pou lape lazistis an ratifyan sa Lakor nou, pa pe zis protez nou nasyon, me nou pe osi pran en pozisyon mondyal ini avek bann lezot pei kont enn bann pli gran menas kont limanite.

Avek sa de mo Mr Speaker, mon pou siport sa Konvansyon ki devan nou. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Eski i annan okenn lot Manm ki pou adrese lo sa Mosyon?

Si, Onorab Georges, wi ou annan laparol.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon mazine bokou dimoun pe demann zot lekor be ki reste pou dir akoz ki Onorab Georges pe pran laparol apre midi pa tou keksoz ki devret ganny dir in fini ganny dir lo sa Mosyon aksesyon apre midi.

Annefe Mr Speaker mon repet sa ki mon dir toultan ler nou vin koz lo en ratifikasyon oubyen lo en aksesyon se ki si i annan en Komite dan sa Lasanble ki travay zot bann dosye *IAC* se Komite *International Affairs*. E parey nou'n vwar atraver sa de rapor ki zot in mete de pou enn devan nou apre midi, zot in vremen detay sa Trete sa Konvansyon dan tou son laspe.

E zot in met devan nou tou bann keksoz ki bezwen ganny mete e bann Manm sa Komite ki'n pran laparol apre midi in dir tou sa ki merit ganny dir.

Mon pran laparol sependan pou azout enn de pti lentervansyon. Mr Speaker, *ICSANT* sete en Konvansyon ki pa son natir parey ki plizyer Manm in deza dir, i pa paret ki i annan okenn gran relevans avek Sesel.

Nou pa en pei ki prodwi bann materyo nikleer. Nou en pei ki servi materyo nikleer, e sa parey nou konnen atraver bann masin *X-ray* bann

partou lo *Airport*, dan Por, lopital bann *MRI*, tou sa bann masin i annan en serten eleman radyo aktivite ladan e donk kot i annan radyo aktivite i annan posibilite ki sa materyo i ganny pran e i ganny servi.

E parey bann Manm in dir, i annan de laspe si ou anvi avek proteksyon kont terorizm nikleer enn se dan son gran laspe bonm, par egzanp e en lot se dan son pli pti laspe kot materyo radyo aktiv i kapab ganny pran e servi pou bann menas terorizm.

E nou konnen Mr Speaker, nou konnen ki ou pa bezwen annan *North Korea* pou ou menas lezot pei avek ou bann fasilite nikleer. Ou pa bezwen annan misil, ou pa bezwen annan *war heads*, me menm avek en pti git materyo radyo aktiv en teroris kapab fer sa ki apel en *dirty bomb* olye kraz lavil *New York* an antye oubyen lavil Victoria an antye, en *dirty bomb*, i en pti bonm nikleer i kapab fer en kantite dega e detri en morso en lavil.

Donk sa bann fleo, i bann fleo ki nou pa kapab bliye. E nou pa kapab met a kote. E se pou sa rezon parmi tou son bann lezot aktivite lo bann aspe drwa imen ek sekirite dan lemond, ki *Parliamentarians of Global Action (PGA)* in pran *ICSANT* konman enn son bann seval

batay ; enn bann keksoz ki i pou pouse e pou promouvwar e pou ankouraz bann pei pou ratifye e dan nou ka pou fer en Mosyon aksesyon avek, pou nou vin en parti.

Akoz *left to themselves* bokou pei pa pou vwar lizans oubyen nesesite. Me ankore enn fwa parey in ganny dir par bann ki'n koz avan mwan, teroris pa konn frontyer.

E i tre probab anfen i tre probab - non eskiz mwan, non me i posib e vwar menm probab ki Sesel i kapab ganny servi konman en platform, aköz nou pa dan lizye dimoun. Nou pa en landrwa kot ou ti ava espekte ki en teroris i kapab servi Sesel konman en platform, pou li prepar en aksyon teroris, ki se swa avek en bonm oubyen avek materyo radyo aktiv, oubyen menm avek transfer larzan Sesel i kapab ganny servi konman en landrwa ki pou ganny enplike dan teroris nikleyer.

E se pou sa rezon i enportan ki nou konman en nasyon, nou pran nou par e nou zwe nou rol dan sa vilaz global pou prezerv lemonn kont terorizm nikleer.

E mon fyer poudir ki *ICSANT* in ganny sipor parey mon'n dir *PGA*, me ki *PGA* in deza fer en bon pe travay avek Sesel, pou anmenn nou la kot nou ete ozordi.

Nou ava rapel ki en *meeting* ti ganny fer lannen

pase mon krwar si mon pa tronpe, avek sipor Lasanble Nasyon, plizyer nou bann Manm ti la, Madanm Clerk li menm ti la, pou sansibiliz nou lo sa Konvansyon.

E resaman i annan de nou Manm ki'n al *Vienne* pou ankore enn fwa, aprann en pe plis lo sa Konvansyon ek lo bann keksoz ki dekouk-ladon.

E ankore enn fwa Mr Speaker, mon bezwen repete aköz sa sete en keksoz enportan, *ICSANT* set enn sa bann rar Konvansyon ki pa kout nou okenn keksoz. Me ki o kontrer i pou annan en retonbe enportan pou Sesel.

UNODC ki enn bann lorganizasyon ki ansarz sa Konvansyon ek lafason ki i ganny enplimante, i annan plizyer vole lasistans ki i donn avek bann pei ki vin manm sa Konvansyon.

E zot in promet Sesel pou ed Sesel dan kapasite *building*, dan en kantite dan menm finans pa mal proze e ki pou asire ki nou *build* nou kapasite kont teroris nikleer. Donk Mr Speaker, nou pou ganny bokou keksoz.

E mwan personnelman konman en Manm *Board PGA - Board* Enternasyon *PGA*, mon fyer ki ozordi nou Lasanble ki konper avek sa lorganizasyon e ki'n fer li dan lepase. Annefe si mon pa ti la apre midi ozordi mon ti pou pe

asiste *Annual General Meeting* PGA ki pe fer *Islamabad* ki pe fer *Islamabad* sa semenn, annefe demen. Me mon'n prefere reste.

PGA parey nou tou nou konnen bann dimoun ki pe nou isi dan Lasanble nou konnen bann dimoun ki pe swiv nou deor kekfw pa pou konnen, set en lorganizasyon Parlmanter, Parlmanter endividyel, pa Parlman me Parlmanter nou konman bann dimoun endividyel ki son PGA i *stand* pou *Parliamentarians for Global Action*.

Donk dan nou kapasite sakenn nou, nou fer en aksyon nou partaz en aksyon global pou byennet nou lemonn.

E aköz mon lo sa size, Pakistan sa semenn term se Lakour Kriminel Lakour - Penal Enternasyonal. E i annan en kantite bann Manm ki pou koz lo la.

Mr Speaker, mon pa kapab terminen san dir ki nou pei in annan en gran lyen, ou en lyen enportan avek bann pei ki'n soufer atraver bann aksyon nikleer.

Onorab Woodcock in mansyonnen ki i annan de bonm ki ti ganny large lo Zapon a lafen dezyenm ger mondyal e i annan rezon.

E nou a rapel ki tanzantan i annan en *Peace Boat* ki sorti Zapon ki pas isi pou sansibiliz Seselwa e lezot pei kot i ale lo danze zarm

nikleyer. E mon partaz swe e demann Onorab Woodcock pou ki zarm nikleyer i ganny ban enn fwa pou tou. I en rev e i en rev ki probableman pa pou arive byento, sertenman pa donn nou letan, me mon krwar i en keksoz ki lemonn ti ava swete i kapab arive en zour.

E resaman menm in annan plizyer dimoun dan en lorganizasyon Zapon ki'n vin isi Sesel e ki'n al rann en vizit avek Sef Deta, pou zot ankor enn fwa souliny lenportans bann Konvansyon parey ICSANT e pou demann avek Sesel apiye e siport sa bann keksoz ki nou pe fer.

En dernyen parol Mr Speaker, si Konvansyon i ganny ratifye - i ganny si nou aksede a sa Konvansyon atraver sa Mosyon ki'n anmennen par Onorab William apre midi, nou pou bezwen pas en seri Lalwa pou anmenn sa Konvansyon dan nou domenn Lalwa.

Konvansyon li menm li i pa pou morde, nou pou bezwen apir li avek serten Lalwa, ki pou ankadre sa ki nou pe fer dan sa Konvansyon apre midi, ki pou kree bann lofans. I annan deza parey rapor IAC i dir *the Prevention of Terrorism Act* i annan serten lofans i ganny kree sa i pou bezwen ganny siporte pou nou fek pas en Trete ekstradisyon lotrozour avek *La France*.

Ankor enn fwa bann lofans ki relye avek radyo aktivite avek terorizm nikleyer, terorizm radyo aktiv pou li osi i pou bezwen vin en lofans pou bezwen ganny kree.

Malgre ki an 2014 sa Lasanble, senkyenm Lasanble ti pas en *Radiation Safety and Security Act* ki'n ki li i pe *licensed* bann lenstans bann Lotorite ki travay avek nikleyer avek materyo radyo aktiv parey monn mansyonnen pli boner, i pa'n al osi lwen pou li ankadre bann aksyon teroris nikleyer sa pou bezwen ganny fer. E donk dan swa larestan sa Lasanble, swa dan wityenm Lasanble ekspekte ki en Lalwa pou vini pou met sa lo en nivo legal.

Alor Mr Speaker, mon krwar nou'n rantre dan en bon lavantir atraver sa Konvansyon apre midi i pou anmenn bokou retonbe pou nou, nou pou ankor enn fwa Sesel pou montre ki ler i ariv letan pou nou siport lezot pei kont terorizm ki swa pirat Somali, oubyen lager dan Lanmer Rouz, oubyen okenn sa bann keksoz, Sesel i la.

Sesel pou fer son bout pou anpese ki terorizm i pran pye lo dan lemonn e dan nou rezyon e ki malgre ki nou ptipti nou pou travay avek tou lezot *partenaire* pou fer sir ki lape i rennyen e ki terorizm la nou pe koz lo terorizm nikleyer, terorizm radyo aktiv pa pou

pran pye dan nou pei, dan nou rezyon ek dan lemonn.

Alor Mr Speaker, avek sa de mo, mon ti a kontan reasir anfen remersye premyerman Onorab William pou sa Mosyon ki'n anmennen, remersye tou bann ki'n koz an faver sa Mosyon e mon fer sa *as LGB* ki reprezant Gouvernman me osi *as en Manm Board PGA* e asir Onorab mon sipor. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges. Bon mon mazine tou sa ki nesese in ganny dir e prezan mon ava apel Onorab William pou fer son repons lo deba.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. An premye lye mon ti ava kontan remersi tou bann Manm Onorab ki'n koz lo sa Mosyon e pou donn zot sipor.

Mr Speaker, me selman mon ti ava kontan osi pas sa swe felisitasyon nou *Committee Clerk* Ms Emma Didon avek son asistan Mr Darel Atala ki'n fer en travay vreman formidab Mr Speaker, akoz dan en kourt dele letan zot in kapab met ansanm de rapor.

Me i malere Mr Speaker, mon bezwen dir ki dan sa de *meeting* enn avek *Foreign Affairs* e lot avek sa divizyon *safety Radiation Safety Unit*, ki

nou ti bezwen vwar pou nou kapab konpran en pti pe plis lo size ki sa Konvansyon pe trete, nou ti annan prezans bann Manm Lopozisyon dan sa de *meeting*. Me mon santi ki i malere ki apre midi la lo sa size ratifikasyon ki enportan pou pei, nou pa pe ganny en sipor konmen, inanim pou pei Mr Speaker, akoz i tre enportan. Me nou vwar nou lo sa kote latab ki nou toultan la pou menm rezon pou pep Seselwa, me zot, zot pa la pou aport sa sipor.

(APPLAUSE)

HON WAVEN WILLIAM

Mr Speaker, de lot kote, mon anvi dir ki atraver ratifikasyon sa Konvansyon i osi diriz nou ver petet konsider dan lavenir sa *Safety Radiation Safety Unit* - petet konsider fer li transform dan en Lotorite Mr Speaker. Akoz avek sa bann lasistans ki nou pou gannyen, formasyon ensidswit e par lefe ki sa size terorizm pe vin en size konsern atraver lemonn ki nou donn li en pti pe plis prominans, ki olye ki zis en *unit* i ava vin en Lotorite kot i ava osi enkli bann lezot bann Manm lazans Gouvernman ki mon ler nou'n analize zot devret petet enkli lo sa Komite.

Mr Speaker, avek sa de mo mon *welcome* tou bann Manm pou vot an faver sa ratifikasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava prezan apel bann Manm pou vot lo Mosyon, Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi e tou Manm in vote. Napa personn ki'n vot kont.

Donk lo Mosyon ki lor *this Assembly resolves to authorise the Government to accede to the International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism (ICSANT) -22* Manm in vot pour zero kont e zero *abstain*, donk Mosyon in aprouve par Lasanble. Mersi bokou.

Bon, avek sa nou'n ariv a lafen travay pou ozordi. Lasanble pou *adjourn* e pou repran Zedi bomaten 9 er pour prezantasyon Bidze 2025 par Minis Finans Naddy Hassan.

Donk, randevou pou sa moman kle dan travay Lasanble dan sak lannen. Mersi.

(ADJOURNMENT)